

ERÄÄN MAASEUTUKOULUN KUUDES LUOKKALAISTEN
TALVILOMATOIVEET JA TALVILOMANVIETTO VUONNA 2001

Minna Salo

Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma

Kevät 2002

Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Salo, M. 2002. Erään maaseutukoulun kuudesluokkalaisten talvilomatoiveet ja talvilomanvietto vuonna 2001. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. 76 sivua.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää erään maaseutukoulun kuudesluokkalaisten talvilomatoiveita ja äskettäin vietettyä talvilomaa. Aikuisten lomatoiveitahan on tutkittu, mutta lasten lomaodotuksista ei ole juurikaan tietoa. Kuitenkin lapsetkin tarvitsevat lepoa ja virkistystä koulutyönsä ohessa.

Kohdejoukkona oli eteläsavolaisen koulun 45 oppilasta, 25 tyttöä ja 20 poikaa. Aineistonkeruu suoritettiin huhtikuun alussa 2001. Tutkimusmenetelminä käytettiin kirjoitelmaa ja kyselylomaketta. Useimmat koululaiset halusivat talvilomalla ympäristönvaihdosta ja ”irtiottoa arjesta”, mutta usein myös lepäämistä ja oleskelua tekemättä mitään erikoista. Toivotuinta lomanviettoa olisi ulkomaanmatka (43 % tutkimusjoukosta) ja erityisesti aurinkoloma Kanariansaarilla. Kotimaassa kiinnostusta osoitettiin eniten laskettelulomaan Lapissa. Loma kotonakin olisi mieluisa, jos vain saisi viettää aikaa yhdessä tärkeiden ihmisten kanssa. Toivelomaa vietettäisiin oman perheen ja ystävien kanssa. Suurin osa (60 %) tutkimusjoukosta vietti vuoden 2001 talviloman kotona ja kotipaikkakunnalla. Lomalla tehdyt matkat olivat lähinnä kotimaan vierailumatkoja sukulaisten ja tuttavien luo. Lomaviikko vietettiin enimmäkseen perheenjäsenten ja ystävien kanssa. Valtaosan (78 % oppilaista) mielestä vietetty loma oli ollut omien toiveiden mukainen. Tyytymättömyys lomanviettoon liittyi lähinnä ei-toivottuun lomaseuraan ja vaihtelun puutteeseen.

Lapset toivovat lomalta läheisiä ihmissuhteita ja vaihtelua arkeen. Oma perhe ja ystävät ovat merkittävä tekijä kuudesluokkalaiselle oppilaalle loman onnistumisen kannalta. Lapset haluavat siis yhteistä aikaa läheistensä kanssa.

Avainsanat: lomatoiveet
lomanvietto
vapaa-aika
matkailu

SISÄLLYS:

TIIVISTELMÄ

1 TALVILOMA KOULUTYÖN ARJESSA.....	5
2 PERHEEN ELÄMÄNTAVASTA 2000-LUVULLA.....	7
2.1 Perhe ja elämäntapa käsitteinä	7
2.2 Lapsiperheen ajankäyttö	8
2.3 Vanhempien ja lasten yhteinen aika.....	11
2.4 Lapsiperheiden taloudellinen asema	13
3 SUOMALAISTEN LOMANVIETTO	15
3.1 Aikuisten lomanvietto.....	15
3.2 Vapaa-ajanmatkailu vuonna 2000.....	18
3.2.1 Vapaa-ajanmatkat kotimaassa.....	18
3.2.2 Vapaa-ajanmatkat ulkomaille	20
3.2.3 Lapsiperheissä elävien vapaa-ajanmatkailu vuonna 2000	22
3.3 Lomamatkailun motiiveista.....	23
3.4 Lomaodotukset.....	26
3.5 Tyytyväisyys lomaan ja lomahuolet	28
4 KUODESLUOKKALAISEN VAPAA-AIKA JA TOIMINTA	30
4.1 Elämänvaihe.....	30
4.2 Vapaa-aika ja harrastukset	31
4.3 Loman merkitys ja tarve	35
5 TUTKIMUKSEN LUONNE JA TUTKIMUSMENETELMÄT.....	38
5.1 Tutkimusongelmat	38
5.2 Tapaustutkimus	39
5.3 Tutkimuksen kulku ja tutkimushenkilöt	40
5.4 Aineiston hankinta ja analysointi	41
5.5 Tutkimuksen luotettavuus	42
5.5.1 Reliaabelius.....	42
5.5.2 Validius	43

6 OPPILAIKEN TALVILOMATOIVEET JA -LOMANVIETTO VUONNA 2001	45
6.1 Oppilaiden talvilomatoiveet	45
6.1.1 ”Ulkomaanmatka”	46
6.1.2 ”Kotimaanmatka”	49
6.1.3 ”Loma kotona / omalla paikkakunnalla”	50
6.1.4 Mieluisimmat talvilomanviettotavat	51
6.2 Talvilomanvietto vuonna 2001	54
6.2.1 Lomanviettopaikka	54
6.2.2 Pääasiallinen lomaseura	55
6.2.3 Loman pääasiallinen toiminnallinen sisältö	56
6.2.4 Vapaaehtoisuuden kokeminen ja tyytymättömyyden syyt	57
6.3 Yhteenveto	59
7 POHDINTA	60
7.1 Tutkimuksen päätulosten tarkastelua	60
7.2 Tutkimuksen arviointia ja jatkotutkimusmahdollisuuksia	63
LÄHTEET	66
LIITTEET	71
Liite 1: Kyselylomake	71
Liite 2: Tutkimuslupa	73
Liite 3: Oppilaiden lomaviettotoiveet	74
Liite 4: Epämieluisa lomavietto	76

1 TALVILOMA KOULUTYÖN ARJESSA

Loma on sanana vanha, mutta nykymerkityksessään varsin nuori. Se esiintyy tänä päivänäkin Kalevalan tekstissä ”sormet sormien lomahan,” eli tarkoittaa silloin väliä, yleisesti myös käsitettä välipaikka-väliaika. Loma vapaa-aikana eli työn lomassa vietettynä aikana tuli tunnetuksi vasta 1800-luvun jälkipuoliskolla. Vapaa-aikaa kotinurkissa ei katsottu miksiäkään lomaksi historiallisina aikoina eikä paljon myöhemminkään, vaan loma alkoi vasta kun päästiin matkalle vieraisiin paikkoihin ja irtauduttiin kotipaikkakunnasta. (Krohn 1991, 7.) Tänä päivänä vapaa-ajan ja sen merkityksen lisääntyessä tarjotaan ihmiselle yhä enemmän elämyksiä ja sisältöä lomaan. Saako lomaviettokaan olla enää pelkkää lomaviettoa, kun keskiverto vaikuttaa vanhanaikaiselta? Mitä lapset viikon talvilomaltaan odottavatkaan koulunkäynnin, perheen arjen ja muun kiireen keskellä?

Lasten vapaa-ajan määrää ja käyttötapoja määrittää vanhempien elämäntapa, heidän työnsä luonne ja se, mikä elämänalue on heille tärkein (Parker 1976, 51). Vasta koulutyö takaa lapsillekin vapaa-ajan ja loman vapaa-ajan erityisosana. Loma on kuitenkin lapselle merkityksellinen siinä missä palkkatyötä tekevälle aikuisellekin: lapsella on tarve lomaan. Koulun talvilomaa odotetaan kuten yleensä muitakin lukuvuoden lomia. Lukuvuosi on pitkä ja vaatii muun kasvun, kehityksen ja koti-asioiden ohella voimia erityisesti pimeänä vuodenaikana. Tiedetään myös, että lasten ja nuorten pahoinvointi on yhteiskunnassamme lisääntynyt. Koivusillan ja Sillanpään (1989, 9) mukaan lomavieton muodot ja lomaan kohdistettavat toiveet poikkeavat yksilöittäin, mutta toimintojen ulkoisista piirteistä huolimatta tavoitteena on yleensä vapaaehtoisuuden kokemus. Jotta loman merkitys olisi myönteinen, loma tulisi siis käyttää omalta kannalta mielekkääseen ja vapaaehtoiseen toimintaan. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää lapsinäkökulmasta maaseudun koululaisten talvilomaviettotoiveita ja toisaalta vuoden 2001 talvilomaviettoa.

Tutkimusaiheen valintaan vaikutti kasvatustiedettä edeltävät opintoni. Halusin käyttää hyväksi matkailualan koulutustani opinnäytetyössäni. Jyväskylän yliopistossa aikaisemmin tehty lomaa koskeva pro gradu -tutkielma on 1970-luvulta, jossa Kojo (1977) selvitti, eroavatko maalaisten ja kaupunkilaisten mielipiteet toisistaan peruskoulun kesälomaa koskevissa asioissa. Koululaisten lomaviettoa koskevaa tutkimustietoa ei juurikaan löydy, sillä loma ilmiönä liitetään tavallisesti työikäi-

seen aikuisväestöön ja olemassa oleva tutkimustieto onkin lähinnä yli 15-vuotiaista aikuisväestöä koskevaa. Lomapäiviä kertyy koululaisille kuitenkin vuoden mittaan paljon, joten heitä ei tulisi senkään vuoksi jättää tutkimuksen ulkopuolelle.

Tapaustutkimuksen kohdejoukoksi valittiin eteläsavolaisen 7000 asukkaan kunnan keskuskoulun 45 kuudennen luokan oppilasta, jotka edustavat tavallisia suomalaisia maaseudun lapsia. Oppilaat olivat minulle entuudestaan tuttuja, sillä olin aikaisempina talvena opettanut heitä. Tutkimukseen valittiin nimenomaan 12-vuotiaat, sillä tämänikäisistä ei ole lomautkimuksia. Murrosiän myötä alkaa kodin ulkopuolinen elämä yhä enemmän kiinnostaa ja kaverisuhteet ovat entistä tärkeämmässä asemassa lapsen elämässä. Kuitenkin lapsi on vielä tiiviisti yhteydessä omaan perheeseen ja riippuvainen siitä. Tutkijan kannalta 12-vuotiaat myös ilmaisevat itseään kirjallisesti riittävän monipuolisesti, joten kirjoitelma ja kyselylomake aineistonkeruumuotoina sopivat tämän ikäisille hyvin.

Tutkimus rajoitettiin koskemaan vain talvilomaa, koska se oli tutkimuksen luotettavuuden kannalta ajankohdallisesti sopivin, eikä ollut tarkoituksenmukaista eikä myöskään mahdollista tutkia kaikkia lukuvuoden lomiam. Talviloman valinta ajankohtana oli mielenkiintoinen myös sikäli, että tuolloin helmi-maaliskuun vaihteessa Suomessa on vielä tavallisesti kylmä vuodenaika, mikä rajoittaa tekemistä. Pimein aika vuodesta on kuitenkin jo takanapäin ja eletään kevään läheisyydessä. Tutkijana mielenkiintoni kohdistui siihen, missä maaseudun varhaisnuoret haluavat koulun talvilomansa viettää, kenen kanssa, mitä tehden ja mitä lomamotiiveja tämänikäisillä esiintyy. Toiveiden rinnalla katsoin tarpeelliseksi tarkastella myös äskeistä talvilomanviettoa: kuinka lomaa oli vietetty ja saivatko koululaiset viettää sitä mielestään haluamallaan tavalla, eli täytyikö loman yksi tärkeimpiä tavoitteita – vapaaehtoisuuden kokemus.

2 PERHEEN ELÄMÄNTAVASTA 2000-LUVULLA

Kouluikäinen lapsi elää tiiviisti yhteydessä omaan perheeseensä. Noin joka viides 12-vuotias on perheen ainut lapsi. Keskimäärin 12-vuotiaan koululaisen perheessä on kaksi tai kolme lasta. (Kartovaara & Sauli 2000, 36.) Elämä jäsentyy yhtäältä sen mukaisesti, millaisessa perheessä lapsi elää, toisaalta lapsen elämää ohjaa perheen elämäntapa. Seuraavaksi tarkastellaan lyhyen käsitteen määrittelyn jälkeen lapsiperheen elämäntapaa tänä päivänä.

2.1 Perhe ja elämäntapa käsitteinä

Avioerojen ja uusien liittojen vuoksi perheen rakenne muuttuu nykyisin moneen kertaan. Aina ei ole edes selvää, ketkä kaikki henkilöt kuuluvat perheeseen. Tilastokeskuksen (Perheet 1999, 20) mukaan ”*perheen* muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot, joilla ei ole lapsia”.

Lapsiperheeseen kuuluu vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi. Lapsiperheistä 66 % muodostuu avioparista ja heidän lapsistaan, 15 % avoparista ja heidän lapsistaan sekä 19 % yksinhuoltajista lapsineen. Uusperheitä, eli perheitä, joissa on alle 18-vuotias vain toisen puolison lapsi on 8 % kaikista lapsiperheistä. (Perheet 1999, 13 - 14.)

Roos (1985, 38 - 39) määrittelee *elämäntavan* yksilön tai perheen elämänvaiheiden, elinolosuhteiden, elämäntoiminnan, arkielämän ja interaktion kokonaisuudeksi, joka muodostuu – jäsentyy – hänen subjektiviteettinsa kautta. Subjektiviteetilla tarkoitetaan ihmisen arvomaailmaa, arvioita omasta elämästään ja tärkeitä elämänalueita. Roosin (1986, 37 - 38) mukaan elämäntapa voi olla yksilön ja perheen lisäksi sukupolven, sosiaalisen ryhmän, sukupuolen tai luokan elämäntapa sen yleistämisestä riippuen.

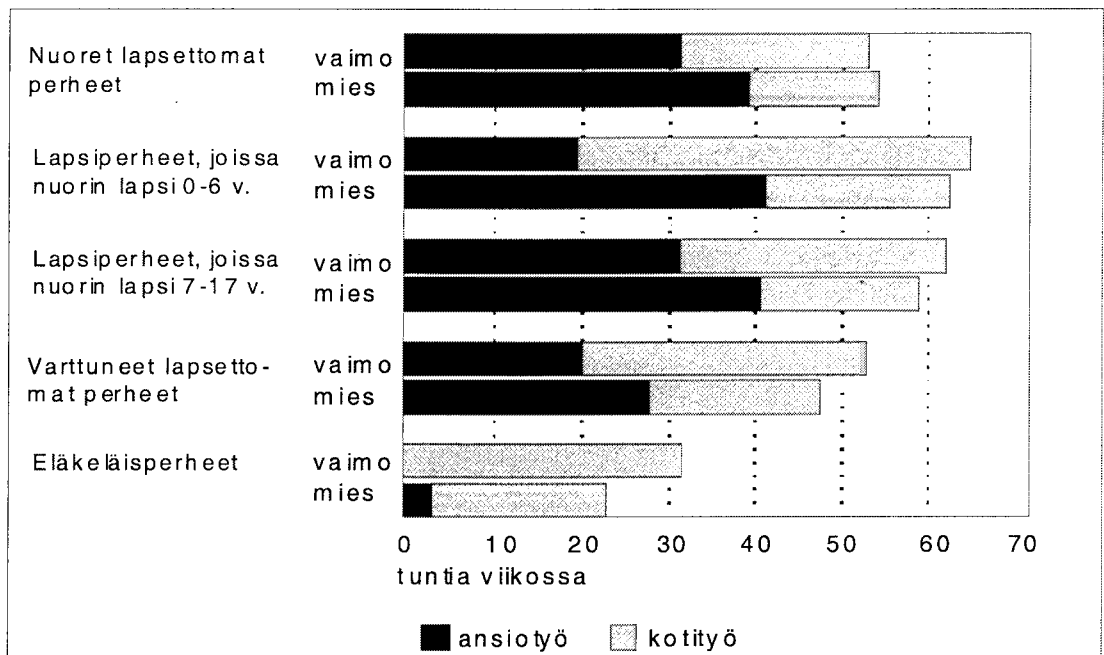
Sipilän (1979, 46 - 47) mukaan elämäntavan käsite ottaa huomioon ajan kulumisen ja ajankäytön tavat, on dynaaminen ja korostaa toimintaa, ei sulje pois mitään elämänaluetta, antaa yksilöllisyydelle ja subjektiviisuudelle suuremman painon ja sisältää moraalisen ulottuvuuden.

Yhteiskunnan rakennemuutos on lähinnä työelämän rakennemuutosta. Elämäntapa-tutkimuksissa työelämä ja rakennemuutokset ovat ennemminkin elämäntavan muu-toksen selittäjiä kuin itse tutkimuksen kohteita. Eli elämäntapatutkimus rajoittuu käy-tännössä ansiotyön ulkopuoliseen elämään. Ehkä keskeisimpänä piirteenä elämänta-patutkimuksessa voidaan pitää tutkijoiden kiinnostusta ihmisten jokapäiväiseen elä-mään eli arkielämään tai arkeen. Yhtenä tärkeänä piirteenä on edelleen se, että erityi-nen huomio kiinnitetään usein elämän käännekohtiin kuten esimerkiksi lapsen syn-tyymään. (Järvelä 1994, 74.)

2.2 Lapsiperheen ajankäyttö

Kuudesluokkalaisen perheen arki on täynnä touhua erityisesti, jos perheessä on myös alle kouluikäisiä lapsia. Niemen ja Pääkkösen (1989, 59) tutkimuksen mukaan lapsi-perheissä koettiin aikapulaa selvemmin muihin ryhmiin verrattuna. Aikapulaa koki vastausten perusteella 75 % alle kouluikäisten lasten äideistä ja 68 % isistä. Tilasto-keskus selvitti suomalaisten ajankäyttöä viimeksi vuosina 1987 - 1988 (ks. Niemi, Pääkkönen, Rajaniemi, Laaksonen & Lauri 1991; Niemi & Pääkkönen 1992). Uusi tutkimus tehdään 2002 (URL: http://stat.fi/tk/el/kva_vapaa-aika.html. 12.10.2001). Verrattaessa lapsiperheen ajankäyttöä vuodesta 1979 vuoteen 1987 huomattiin, että niin isät kuin äiditkin olivat vuonna 1987 entistä rasitetumpia. Kokonaistyöaika pite-ni sekä isillä että äideillä, mutta äitien kokonaistyöpäivä oli puoli tuntia pitempi kuin isien. Kotityöt vievät suuren osan työssäkäyvien vapaa-ajasta ja niiden vuoksi naisten ja miesten arki muovautuu myös hyvin eri näköiseksi.

Ihmisen ajankäyttöön vaikuttavat monet eri tekijät, mutta ratkaisevin on se elämänvaihe, jota hän elää (Veikkola & Lehtiniemi 1994, 32). Kuviossa 1 tarkas-tellaan perhevaiheen vaikutusta kokonaistyöaikaan.

KUVIO 1. Puolisoiden kokonaistyöaika viikossa eri perhevaiheissa (Niemi & Pääkkönen 1992, 27)

Äidit käyvät ansiotyössä, vaikka perheessä on pieniä lapsia. Vuonna 1987 lasten syntyminen lisäsi naisten ja miesten kokonaistyöaikaa noin kymmenen tuntia viikossa. Kotityö oli olennainen osa naisen elämää ja alle 7-vuotiaat lapset aiheuttivat sitä erityisen paljon. Myös miehen kotitöihin käyttämä aika lisääntyi, mutta huomattavasti vähemmän, eikä sillä ollut vaikutusta ansiotyön määrään. Kouluikäisten lasten äideillä kotitöiden määrä väheni, mutta ansiotyön osuus oli sama kuin naisilla nuorissa lapsettomissa perheissä. Kouluikäisten lasten isä käytti kotitöihin viikossa keskimäärin kaksi tuntia vähemmän kuin pienten lasten isä. (Niemi & Pääkkönen 1992, 27 - 28; Suomalainen perhe 1995, 166 - 167; Veikkola & Lehtiniemi 1994, 34 - 35.)

Tänä päivänä pikkulasten äitien työskentely kodin ulkopuolella on lisääntynyt. Kartovaaran ja Saulin (2000, 127) mukaan työllisten vanhempien viikkotunnit vaihtelevat aika vähän lapsen iän mukaan. Kaksi kolmasosaa työllisistä äideistä ja isistä tekee normaalia kokopäivätyötä, 35 - 40 tunnin työviikkoa. Saman suuntaiseen tulokseen päätyi myös Kinnunen ym. (2000, 12), joiden mukaan vanhempien viikkotyöajan pituus ei ollut yhteydessä nuorimman lapsen ikään. Lasten lukumäärän lisääntyessä viikkotyöaika sen sijaan piteni. Työllisyyden vaihtelu näyttää olevan työajan pituuden vaihtelua suositumpi perheen ja työn yhteensovittamisen keino.

Perheen ja työn yhteensovitus on enemmän äidin kuin isän harteilla: kun lapset ovat pieniä äidit varioivat työllisyyttään, pitävät perhevapaita, käyvät osa-aikatyössä, eivät tee ylipitkiä työviikkoja yhtä paljon kuin isät. (Kartovaara & Sauli 2000, 127.) Ylipitkä, eli yli 40 tunnin työviikko lisääntyy lasten iän mukana. Vuonna 1998 yli 40 tunnin työviikkoa tekevien vanhempien lapsista yli puolet oli yrittäjien lapsia. Osa-aikainen työ on yleisintä pienten lasten äideillä, sen sijaan isien työaikarakenteisiin lasten ikä ei edelleenkään merkittävästi vaikuta. Pienten lasten äitien lyhyet työajat ovat lisääntyneet ja pitkät vähentyneet, tosin muutosta koskeva tulos on tilastollisesti epävarma. (Kartovaara & Sauli 2000, 128 - 130.)

Myös kotityöt kaventavat perheen yhdessäololle ja vapaa-ajalle jäävää aikaa. Kinnusen ym. (2000, 16 - 17) mukaan on havaittavissa, että kotityöt jakautuvat edelleen hyvin perinteisesti. Naisten töitä ovat etenkin pyykin peseminen, ruuan valmistaminen ja siivoustyöt. Miesten töitä ovat puolestaan kodin korjaustyöt. Tasa-arvoisimmin jakautuvat lasten hoito ja lasten kanssa leikkiminen, lasten kuljettaminen sekä ruokaostosten tekeminen. Perheessä olevan nuorimman lapsen iällä ei näytä olevan merkitystä kotitöiden jakautumiseen puolisoitten kesken.

Väestöliiton (Reuna 1998, 55) tutkimus tukee käsitystä perinteisestä työnjaosta. Perheellistymisvaiheessa olevilla 30 - 45-vuotiailla henkilöillä vastuu toteutuneesta työnjaosta jakautui jossain määrin sukupuolittain. Talouteen liittyvät asiat ja suhteet sukulaisiin hoidettiin yhdessä. Muiden tehtäväkokonaisuuksien välillä oli nähtävissä selkeää jakautumista sukupuolittain. Miehen vastuualuetta olivat kodin korjaustyöt ja naisten vastuulla olivat kodin hoitamiseen liittyvät asiat, varsinkin pyykkien peseminen. Lapsiin liittyvät työt jaettiin pääsääntöisesti tasan. Molemmat puoliset halusivat vastata lasten hoitamisesta, vaikka naiselle jäikin hieman enemmän tekemistä ja erityisesti ikävimmät asiat.

Vapaa-aika on ajankäyttötutkimuksessa määritelty jäännöskäsitteenä: vapaa-aika on se aika vuorokaudesta, joka jää jäljelle, kun muihin toimintoihin käytetty aika on vähennetty. Siinä vapaa-aika tulee määritellyksi fyysisistä tarpeista ja sosiaalisista velvollisuuksista vapaana. (Veikkola & Lehtiniemi 1994, 39.) Vähiten vanhemmilla on vapaa-aikaa silloin, kun perheessä on pieniä lapsia. Miesten vapaa-aikaa lapset eivät vuonna 1987 kuitenkaan rajoittaneet samoissa määrin kuin naisten. Lasten ollessa pieniä oma aika väheni, mutta miehet palasivat omien harrastustensa pariin nopeammin kuin naiset. Vanhempien päivittäinen vapaa-aika lisääntyi puolella tunnilla, kun perheen nuorimmainen aloitti koulunkäynnin. (Suomalainen perhe

1995, 169; Veikkola & Lehtiniemi 1994, 37.) Yksinhuoltajavanhemmillä vapaa-aikaa on luonnollisesti suhteessa vähemmän, kun vastuu perheen arjesta kasaantuu yhdelle vanhemmalle. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kouluikäisten vanhempien ajankäyttöön näyttää vaikuttavan se minkä ikäisiä perheen muut lapset ovat. Koululainen, jonka perheessä ei ole pikkulapsia, saa todennäköisemmin enemmän vanhempiensa huomiota osakseen.

2.3 Vanhempien ja lasten yhteinen aika

Quimbyn (1994, 21) mukaan kallisarvoisinta, mitä vanhemmat voivat lapselleen antaa on aika, huolenpito ja rakkaus. Kun lapsi saa näitä asioita vanhemmiltaan, hän kokee onnellisuutta. Kinnusen, Loikkasen ja Maunon tutkimuksen (1995, 39) mukaan vanhempien työ häiritsi useammin perhe-elämää kuin päinvastoin. Eniten työllä koettiin olevan kielteisiä siirännäisvaikutuksia vanhemmuuteen, sillä noin kolmannes sekä naisista että miehistä koki työn vaikuttavan häiritsevästi äitinä tai isänä toimimiseen. Työhön käytetyn ajan lisääntyessä ja työajan hankaloituessa myös työn ja perheen vuorovaikutusongelmien kokeminen lisääntyi. Myös Tilastokeskuksen tutkimus (Lehto & Sutela 1998) osoitti, että kiireen kokeminen on yleistä. Kolmasosa palkansaajista arvioi kiireen ja kireän aikataulun aiheuttavan paljon haittaavaa rasitusta ja runsas 60 % palkansaajista arvioi työtahdin kiristyneen viime vuosina.

Tiedot vanhempien ja lasten yhdessäolon määrästä perustuvat 1980-luvun tilastoihin. Vuodesta 1979 vuoteen 1987 yhdessäolo lasten kanssa väheni, työssäkäyvillä vanhemmillä keskimäärin 46 minuuttia työpäivinä (Niemi & Pääkkönen 1989, 61). Työelämän paineiden kohdistuessa nimenomaan lapsiperheisiin on todennäköistä, että perheen yhteinen aika on supistunut 2000-luvulle tultaessa entisestään. Tätä tukee osittain Salmen, Huttusen ja Yli-Pietilän (1998, 46) tutkimustulos, jonka mukaan joka kolmas koululainen (10 v.) halusi olla nykyistä enemmän äitinsä kanssa ja melkein joka toinen olisi halunnut olla isän kanssa nykyistä enemmän. Perheen työttömyydellä tai rahojen riittävyydellä ei ollut yhteyttä näihin asioihin, joten esimerkiksi työttömien isien lapset toivoivat yhtä usein kuin muutkin sitä, että isä olisi heidän kanssaan. Isän tai äidin työttömyys lisäsi niiden kouluikäisten lasten osuutta, joiden mielestä omassa perheessä on kiva olla. (Salmi ym. 1998, 47.)

Vuonna 1987 (Suomalainen perhe 1995, 167) työssäkäyvillä isillä lasten kanssa vietetty aika vaihteli hyvin vähän lapsen iän mukaan. Kuudesluokkalais-

ten isät viettivät aikaa lapsensa kanssa keskimäärin 2.37 tuntia arkipäivinä, kun työssäkäyvien äitien vastaava luku oli 4.14 tuntia. Kotona olevilla äideillä oli aikaa 7 - 12-vuotiaalle lapselleen noin 1.5 tuntia enemmän kuin työssäkäyvillä äideillä. Äidit viettivät luonnollisesti sitä enemmän aikaa lastensa kanssa mitä nuorempia lapset olivat. Yhdessäoloksi luettiin yhdessä tekemisen lisäksi samanaikainen kotona oleminen valveillaoloaikana, jollei jompikumpi ollut vetäytynyt pitemmäksi aikaa eri huoneeseen.

Tarkasteltaessa koululaisten (10 v.) mielipiteitä mieluisimmista tai useimmin tapahtuvista yhdessäolon muodoista vanhempien kanssa kolme yleisintä yhdessäolon muotoa olivat ”juttelu molempien vanhempien kanssa”, ”ostoksilla käynti äidin kanssa” ja ”Tv:n tai videoiden katselu isän kanssa”. Myös isän kanssa leikkimisen tai pelaamisen mainitsi yli puolet lapsista. Tyypillistä on, että äidin kanssa tehdään kaikenlaisia asioita useammin kuin isän kanssa. Kolmen asian kohdalla tulokset olivat kuitenkin päinvastaiset: Tv:n tai videoiden katselu, leikkiminen tai pelaaminen ja yhdessä harrastaminen oli yleisempää isän kuin äidin kanssa. Yhdessä harrastaminen oli lasten kertoman mukaan vähäistä. Vain noin joka viides äiti ja joka neljäs isä harrasti jotain yhdessä lapsensa kanssa. Niiden perheiden osuus, joiden lapset totesivat etteivät he tee juuri mitään yhdessä, oli vain muutama prosentti. (Salmi ym. 1998, 44 - 45.)

Innasen (2001) väitöskirjasta ilmenee, että lukiolaisnuorten parhaimmat lapsuus- ja nuoruusmuistot liittyivät tavalliseen ja kiireettömään yhdessä olemiseen isän tai äidin kanssa. Monet vanhemmista kerrotut tärkeät muistot olivat näennäisesti triviaaleja: käytiin kaupassa tai ongella, leivottiin pullaa ja katseltiin televisiota. Mieleen olivat jääneet myös monet oppimiskokemukset. Nuorista tuntui erityisen tärkeältä, että vanhemmat osoittivat lapselle jakamatonta ja kiireetöntä huomiota. Perhe-elämän arjen rutiinit rikkova mahdollisuus olla kahden kesken isän tai äidin kanssa antaa mahdollisuuden yhteenkuuluvuuden tunteen kokemiselle. Isän kanssa yhteenkuuluvuuden tunne näytti syntyvän tekemisen parissa, jossa oltiin lähekkäin ja yhtä aikaa sekä liikkeessä että paikallaan: esimerkiksi veneessä, autossa tai traktorinkopissa. Äiti muistettiin arjen ja kodin parista: tuoreesta pullasta, kotiinpaluista sekä riidoista sovintoineen.

Vanhempien näkemykset mukavimmista yhdessäolon muodoista eivät juurikaan poikkeakaan lasten mielipiteistä. Salmen ym. (1998, 42 - 43) mukaan koululaisten vanhempien mainitsemia mieluisimpia tai useimmin tapahtuvia yhdessäolon

muotoja olivat useimmiten jutteluhetket ja television tai videoiden katselu. Äideistä peräti 86 % mainitsi jutteluhetket lapsensa kanssa. Mikään isien toivomista yhdessäolon muodoista lapsen kanssa ei ollut yhtä yleinen. Äitien ja kouluikäisten lasten yhdessäolo liittyi kodin arkisiin askareihin. Seuraavaksi mieluisimpia yhdessäolon muotoja olivat ruokailuhetket ja ostoksilla käynti, jotka noin puolet äideistä mainitsi iloa tuottaviksi yhdessäolon muodoiksi. Monet isätkin mainitsivat yhteiset ruokailuhetket, mutta kolmanneksi yleisin heillä oli kuitenkin ”pelit ja leikit”. Myös ”yhteinen harrastus” oli yleisempi isää ja lasta kuin äitiä ja lasta yhdistävä tekijä. Näyttäisi siis siltä, että isän ja lapsen yhdessäolo keskittyy enemmän kodin arkisten tilanteiden ulkopuolelle, lähinnä jonkinlaiseen hauskanpitoon. (Salmi ym. 1998, 42 - 43.)

Työttömyys ei näyttänyt olennaisesti vaikuttavan siihen, ilmoittivatko vanhemmat nauttivansa yhdessäolon muodoista lapsensa kanssa. Ainoastaan yhteisistä juttelu- ja ruokailuhetkistä nauttiminen oli kouluikäisten lasten äitien vastauksissa hieman yleisempää työttömyysperheissä. Tarkasteltaessa perheen rahatilanteen vaikutusta yhdessäolon muotoihin havaittiin lievää yhteyttä seuraavasti: perheissä, joissa rahat riittivät seuraavaan tilipäivään, sekä äidit että isät ilmoittivat useammin nauttivansa yhteisestä harrastuksesta lapsensa kanssa. Vanhemmat myös ilmoittivat, että joistakin yhteisistä harrastuksista kuten elokuvissa tai teatterissa käynnistä oli jouduttu luopumaan rahanpuutteen vuoksi. Perheissä, joissa oli leikki-ikäisiä lapsia, rahatilanne oli yhteydessä useampaan asiaan. Niissä perheissä, joissa rahat eivät riittäneet, äidit kokivat keskimääräistä harvemmin nauttivansa yhteisistä ruokailu- tai nukkumaanmenohetkistä; vastaavasti näiden perheiden isät nauttivat muita harvemmin ulkoilusta lapsensa kanssa. (Salmi ym. 1998, 43.)

2.4 Lapsiperheiden taloudellinen asema

Lapsiperheiden taloudellisen aseman tarkastelu on tärkeää, sillä taloudellinen tilanne vaikuttaa perheen elinolosuhteisiin ja arkielämään. Rousun ja Strandströmin (1998, 15) sekä Salmen ym. (1998, 13, 15) mukaan selvitykset 1990-luvun taloudellisen laman seurauksista ovat osoittaneet, että lama on heijastunut nimenomaan lapsiperheisiin. Lapsiperheiden taloudellinen asema on kokonaisuudessaan laman myötä heikentynyt muita väestöryhmiä enemmän. Taloudellisen laman kanssa kamppaileva valtio on heikentänyt monella tavoin lapsiperheiden asemaa poistamalla perhepoliittiset verovähennykset ja alentamalla monia tukia ja etuuksia. Velkaantuneisuus ja

työttömyys ovat pääasiassa lapsiperheiden ongelmien taustalla. Reunan (1999, 37 - 38) tutkimus osoitti, että 60 % vanhemmista ei pitänyt yhteiskunnan tukea lapsiperheille riittävänä. Riittävyyttä painottivat luonnollisesti eniten korkeimmin koulutetut, ylemmät toimihenkilöt ja vastaajat, joiden puoliso oli sosiaalisesti korkeassa asemassa. Yksinhuoltajat kokivat tuen olevan riittämättömintä.

Vuonna 1996 toimeentulotuen piiriin kuului 14 % kaikista lapsiperheistä. Väestöliiton selvityksen (Halttunen 1999, 110) mukaan erityisen hankalassa asemassa ovat yksinhuoltajat, marginaalisessa työmarkkina-asemassa olevat ja keskiikäiset. Salmen ym. (1998, 22 - 24) mukaan työttömyyden kanssa elävistä perheistä kaksi kolmesta ei kokenut selviävän maksuistaan. Myös niissä perheissä, joissa molemmat vanhemmat olivat töissä, oli taloudellisen tilanteen kiristyminen todellisuutta noin puolelle perheistä aina siinä määrin, että maksuista selviytymisessä oli ongelmia tai rahat eivät kerta kaikkiaan riittäneet seuraavaan tilipäivään asti. Alle kouluikäisten lasten perheistä peräti 16 prosentilla rahat eivät riittäneet. Lainojen hoitamisessa oli vaikeuksia neljänneksellä kouluikäisten ja viidenneksellä alle kouluikäisten lasten perheistä.

Vanhempien kertoman mukaan oli säästetty kaikesta mahdollisesta, jopa ruoasta. Kouluikäisten perheistä 71 prosentissa oli muun muassa vähennetty lomatai muita matkoja. Noin puolet perheistä oli karsinut aikuisten vapaa-ajan menoja ja harrastuksia. Sen sijaan lasten menoihin, varsinkin lasten harrastuksiin puuttuminen oli perheissä viimeisimpiä säästökohteita. Kuitenkin viidenneksessä perheistä oli karsittu lasten vapaa-ajan menoja ja harrastuksia. Koululaisista joka viidennes kertoi joko vähentäneensä harrastuksia tai luopuneensa niistä. Eniten oli myös lasten arvion mukaan luovuttu muun muassa lomamatkoista. Työttömyysperheissä oli selvästi enemmän luovuttu kokonaan matkustamisesta ja lomavietosta. Tutkimuksen mukaan lapset suhtautuivat kulutuksensa vähentämiseen kuitenkin tyynesti. Koululaiset mainitsivat asioina, joista luopuminen oli tuntunut erityisen ikävältä useimmin lomamatkat sekä harrastusvälineet ja harrastukset. Toisaalta nämäkin mainitsi vain viisi prosenttia kaikista vastaajista. (Salmi ym. 1998, 25 - 29; Halttunen 1999, 112.)

3 SUOMALAISTEN LOMANVIETTO

Ansiotyössä käyvän aikuisen oikeus lomaan todetaan Suomen laissa (Onikki & Ranta 2000, 2204 - 2206). Parkerin (1976) mukaan lomavietolla on ihmiselle useita merkityksiä. Loma merkitsee esimerkiksi rentoutumista ja työelämän paineista toipumista, pakollisten sosiaalisten roolien vähäisyyttä, vaihtelua ja ikävystymisen torjumista, persoonallisuuden kehittämistä ja itsensä toteuttamista, tietojen ja taitojen lisäämistä, vapaaehtoista kanssakäymistä muiden ihmisten kanssa, sosiaalisen ryhmän kiinteyden vahvistamista ja terveyden ylläpitämistä.

Lomatutkimuksessa *lomalla* tarkoitetaan työlliseen väestöön kuuluvien palkallista ja palkatonta lomaa sekä ei-työllisten kohdalla kaikkea sitä aikaa, jonka henkilö pitää ja kokee lomanaan (Koivusilta & Sillanpää 1989, 25; Suomalaisten lomat... 1990, 8). Alle kouluikäisten lasten kohdalla voidaan Koivusillan ja Sillanpään (1991a, 13) mukaan katsoa lomaksi aika, jolloin vanhemmat tai toinen vanhemmista ovat lomalla omasta työstään ja lapsi hoitopaikastaan. Kouluikäisessä loma voidaan paremmin katsoa varsinaiseksi ansaituksi lomaksi, jonka sisältöön vaikuttaa se, mitä vanhemmat pitävät hyvänä lomailuna ja se, mihin perheellä on mahdollisuus.

Viimeisin varsinainen lomatutkimus on vuodelta 1989. Hieman aikaisemmin vuonna 1987 kerättiin aineisto ”Loma ja hyvinvointi” -tutkimussarjaan (Koivusilta & Sillanpää 1989, 1991). 1970- ja 1980-luvuilla suomalaisten lomaviettoa kartoitti pääsääntöisesti Matkailun edistämiskeskus MEK. Vuonna 1985 ja 1987 myös Tilastokeskus keräsi tietoja suomalaisten lomailusta. 1990-luvulla matkailun lisääntyessä MEK ei enää tutkinut sinänsä lomaviettoa, vaan vuodesta 1991 tutkimukset ovat selvittäneet matkailun kysyntää ja vapaa-ajanmatkailua sen osana. Tutkimus siirtyi Tilastokeskukselle vuonna 1995.

3.1 Aikuisten lomavietto

Vuonna 1989 15 - 74-vuotiaista suomalaisista vietti lomaa 79,1 %. Lomavietto oli sitä yleisempää, mitä paremmat tulot taloudella oli. Palkansaajista yrittäjillä ja maanviljelijöillä oli vähiten lomaa. Palkansaajilla keskimääräinen loman pituus oli 37,4 vuorokautta, eli noin viisi viikkoa. (Suomalaisten lomat... 1990, 9 - 11, 19.)

Lomanvietto keskittyy Suomessa selvästi kesäaikaan. Lomakuukausista suosituin on heinäkuu: vuonna 1989 noin puolet Suomen 15 vuotta täyttäneestä väestöstä oli silloin lomalla. Seuraavaksi suosituimpia ovat kesäkuu ja elokuu. Talvilomakautena helmikuu ja maaliskuu olivat lähes yhtä suosittuja. Mitä suurempi kotitalous, sitä todennäköisemmin se pitää lomaa yleisinä lomakuukausina, erityisesti jos talouteen kuuluu vähintään yksi 7 - 14-vuotias lapsi. Etenkin talvilomakautena ja joulukuussa tämä näkyi selvästi. Asumuserossa olevilla tai eronneilla oli kaksi selvää lomasesonkia: maaliskuussa heistä oli lomalla joka kolmas ja heinäkuussa 70 %. (Suomalaisten lomat... 1990, 17 - 18.)

Tarkasteltaessa lomailua lomailijoiden tulojen mukaan eri kuukausina havaittiin, että suurin ero oli talvilomien viettämisessä. Koulujen talviloman aikaan helmikuussa 1989 joka kolmas ylimmästä tuloluokasta oli lomalla, mutta alimmissa tuloluokissa harvempi kuin joka viides. Maaliskuussa oli lähes sama suhde. Kesäkuukausista heinäkuussa oli suurin ero. Silloin 75,5 % ylimmästä tuloluokasta ja alle 40 % alimmasta tuloluokasta oli lomalla. (Suomalaisten lomat... 1990, 17 - 18.) Tästä voidaan tehdä oletus, että hyvätuloisten vanhempien lapsilla on paremmat mahdollisuudet viettää yhteistä lomaa vanhempiensa kanssa.

Suomalaisten lomanviettopaikat vuonna 1989 ilmenevät taulukosta 1.

TAULUKKO 1. Lomaa viettäneiden suomalaisten lomanviettopaikat vuonna 1989 (Suomalaisten lomat... 1990, 20)

<i>Lomanviettopaikka</i>	<i>% lomailleista</i>
Kotona	60,5
Sukulaisten/ tuttavien luona Suomessa	22,1
Omalla/ maksuttomasti käytössä olevalla mökillä Suomessa	28,8
Maksullisessa majoituksessa Suomessa	15,3
Ulkomailla	36,6
Muually	8,7

Taulukosta havaitaan, että vuonna 1989 selvästi yleisin lomanviettopaikka oli oma koti. Seuraavaksi eniten lomailijat viettivät lomapäiviään ulkomailla. Omalla mökillä sekä sukulaisten tai tuttavien luona lomaileminen oli myös suosittua. Lomaa vietettiin usein eri paikoissa. Koko loman kotona vietti 12,8 % lomailleista ja koko loman ulkomailla 7,6 %. Miehet viettivät lomansa naisia useammin kotona, kun taas naiset miehiä useammin sukulaisten ja tuttavien luona sekä maksullisessa majoituksessa kotimaassa ja ulkomailla. (Suomalaisten lomat... 1990, 22.)

Mitä suuremmasta asutuskeskuksesta vastaajat olivat, sitä harvempi ilmoitti viettäneensä lomaa kotonaan, mutta sitä useampi sukulaisten ja tuttavien luona. Ulkomailla lomailu oli myös sitä yleisempää, mitä suuremmasta asutuskeskuksesta oli kysymys. Omalla lomamökillä vietetty loma oli myös tyypillistä asutuskeskusten vastaajille. (Suomalaisten lomat... 1990, 22.) Tällä perusteella voidaan olettaa, että maaseudun lapsilla kotona lomailu on yleistä.

Kotitalouden kokokin vaikuttaa lomanviettopaikkaan. Mitä suurempi kotitalous, sitä useammin lomaa vietetään kotona. Pienet, yhden tai kahden hengen taloudet taas viettävät useammin lomaansa sukulaisten tai tuttavien luona ja ulkomailla. Loma vietetään usein kotona etenkin, jos perheessä on vähintään kaksi kouluikäistä lasta. Lomakohteissa vietetty aika jakautui vastaavasti: yleisemmin käydyissä kohteissa oltiin keskimäärin pisimmän aikaa. (Suomalaisten lomat... 1990, 23.)

Kotona, ulkomailla ja omalla mökillä vietetty loma oli sitä yleisempää, mitä enemmän kotitaloudella oli tuloja. Sosioekonomisen aseman mukaan tarkasteltuna kotona lomailivat useimmin alemmat toimihenkilöt, työläiset sekä koululaiset ja opiskelijat ja harvimminkin eläkeläiset. Omalla mökillä lomailivat useimmin toimihenkilöt. Yrittäjät viettivät lomaansa muita useammin maksullisessa majoituksessa kotimaassa. (Suomalaisten lomat... 1990, 23.)

Ulkomailla lomailleiden osuus kasvoi tasaisesti koko 1980-luvun. Vuonna 1989 36,6 % lomalla olleista vietti ainakin osan lomastaan Suomen rajojen ulkopuolella. Ulkomaille suuntautunut lomailu oli yleisintä ylempien toimihenkilöiden ja yrittäjien kohdalla: heistä useampi kuin joka toinen lomaa viettäneistä kävi myös ulkomailla. Työläisistä ja maanviljelijöistä vajaa neljännes teki ulkomaanmatkan. Ulkomailla lomansa viettäjiä olivat tyypillisesti pääkaupunkiseudulla asuvat, ylioppilastutkinnon suorittaneet, yhden tai kahden hengen kotitaloudessa elävät ja hyvätuloiset. (Suomalaisten lomat... 1990, 23 - 24.) Tämän perusteella voidaan olettaa, että etenkin pääkaupunkiseudulla hyvätuloisten, pienten perheiden lapsilla on

paremmat mahdollisuudet päästä loma-aikana ulkomaanmatkalle. Sen sijaan työläis- ja maanviljelijäperheiden lapset pääsevät ulkomaanmatkasta harvemmin nauttimaan.

3.2 Vapaa-ajanmatkailu vuonna 2000

Ahon (1994) mukaan matkailusta on Suomessa viime vuosikymmenien aikana kehittynyt erittäin suosittu ajankäytön muoto. Suomalaisten matkailu 2000 - tutkimuksessa selvitetään suomalaisten vapaa-ajanmatkailua kotimaassa ja ulkomailla. Tutkimus ei käsitä alle 15-vuotiaita henkilöitä muuten kuin ”lapsiperheet” - kotitalousluokituksen osalta. Tässä luvussa tarkastellaan siis pääsääntöisesti yli 15-vuotiaiden vapaa-ajanmatkailua.

Maailman matkailujärjestön WTO:n mukaan matkailu (tourism) on toimintaa, jossa ihmiset matkustavat tavanomaisen elinpiirinsä ulkopuolella olevaan paikkaan ja oleskelevat siellä korkeintaan yhden vuoden. Tavanomaiseen elinpiiriin kuuluvat sellaiset kohteet, jotka ovat fyysisesti lähellä henkilön kotipaikkaa, ja toisaalta kohteet, joissa henkilö käy säännöllisesti (esim. työpaikka ja kesämökki). (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 58.) Käytännössä vapaa-ajanmatkat ovat kuitenkin kestoaltaan lyhyempiä. Työikäisiä velvoittaa ansiotyö ja koululaisia opiskelu, joten vapaa-aika on varsin rajoittunutta. Seuraavassa tarkastellaan suomalaisten vapaa-ajanmatkailua kotimaassa ja ulkomailla.

3.2.1 Vapaa-ajanmatkat kotimaassa

Vuonna 2000 suomalaiset tekivät eniten kotimaanmatkoja heinäkuussa, mutta myös kesä- ja elokuu olivat vilkasta matkailusesonkia. Talvilomakuukausista matkailullisesti vilkkain oli huhtikuu. (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 18 - 19.) Jos verrataan koululaisten talvilomakuukausia helmikuuta ja maaliskuuta, vilkkaampi kotimaan vapaa-ajanmatkailun suhteen oli maaliskuu, jolloin tehtiin 7 % kaikista vuoden 2000 kotimaan vapaa-ajanmatkoista. Tilastokeskuksen kuukausittaiset tilastoinnit ovat matkan päättymiskuukauden mukaan. Taulukkoon 2 on kerätty kotimaan vapaa-ajanmatkojen tyypit maaliskuussa 2000, jolloin tämän tutkimuksen kohdejoukolla oli talviloma.

TAULUKKO 2. Kotimaan vapaa-ajanmatkat maaliskuussa 2000

(Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 18 - 19)

<i>Vapaa-ajanmatkan tyyppi</i>	<i>Matkoja</i>	<i>%</i>
Vierailumatkat sukulaisten ja tuttavien luo	830 000	61,8
Matkat maksullisessa majoituksessa	326 000	24,3
Matkat omalle mökille	187 000	13,9
Kotimaanmatkoja yhteensä	1343000	100,0

Maaliskuussa 2000 suomalaisten kotimaan vapaa-ajanmatkat olivat pääasiassa lyhyitä matkoja (1 - 3 yöpymistä). Kaikista matkoista ylivoimaisesti eniten oli vierailumatkoja sukulaisten ja tuttavien luo. Vierailumatkojen jälkeen suosituimpia olivat matkat, joissa yövyttiin maksullisessa majoituksessa. Vähiten tehtiin matkoja omalle mökille. Mökkimatkailun vähäisyyttä selittää vuodenaika. Suomalainen mökkielämä painottuu lämpimille kuukausille. Suomalaisten matkailu 2000 –tutkimuksen (2001, 22) mukaan mökkimatkoista tehtiinkin noin 40 % kesä-elokuussa.

Tarkasteltaessa vuotta 2000 kokonaisuudessaan kotimaanmatkat olivat useimmiten vierailumatkoja sukulaisten tai tuttavien luo ja niitä tehtiin eniten kesällä. Suomalaiset vierailevat tavallisimmin 1 - 3 päivää: tällaisia matkoja oli 80 % kaikista vierailumatkoista. Reilusti yli puolet vierailumatkoista suuntautui kaupunkeihin, joista suosituimmat olivat Helsinki, Tampere ja Turku. (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 23.)

Vierailumatkojen jälkeen toiseksi suosituin kotimaan vapaa-ajanmatkailun muoto oli ”matka maksullisessa majoituksessa”. Suosituin majoitusmuoto sekä pitkällä (yli 4 vrk) että lyhyillä kotimaanmatkoilla oli hotelli, mutta pitkällä matkoilla yövyttiin paljon myös vuokratuissa mökeissä. Lähes 70 % maksullisen majoituksen sisältäneistä matkoista tehtiin kaupunkeihin, mikä oli enemmän kuin aikaisempaan vuonna. Suosituimmat kotimaanmatkojen kohdemaakunnat vuonna 2000 olivat Uusimaa ja Lappi. (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 18 - 21.) Uudelleen ja Lapin vetovoimaa selittää niiden matkailupalvelutarjonta. Uusimaa on profiloitunut kulttuuri- ja tapahtumakohteeksi, jonka vetovoimaisin kohde on pääkaupunki Helsinki palveluineen. Lappi sen sijaan on profiloitunut luontomatkoilukohteeksi, jonka talvimatkailutarjonta keskittyy hiihtokeskusten liikuntapalveluihin.

Kotimaanmatkoilla suosituin harrastus oli murtomaahiihto. Maksullisen majoituksen sisältäneistä kotimaan vapaa-ajanmatkoista yli 10 % sisälsi murtomaahiihtoa. Lasketelua harrastettiin vastaavilla matkoilla lähes yhtä paljon. Vierailu- ja mökkimatkoilla yleisiä harrastuksia olivat myös kalastus ja pilkintä. (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 20, 22.)

Vuonna 2000 37 % suomalaisista teki vähintään yhden maksullisen majoituksen sisältäneen kotimaanmatkan. Matkailuaktiivisuus vaihteli koulutuksen mukaan. Korkeasti koulutetuista puolet teki kotimaanmatkan yöpyen maksullisessa majoituksessa. Sen sijaan perus- ja keskiasteen koulutuksen omaavista matkan teki alle 40 %. Sosioekonomisen aseman mukaan tarkasteltuna ylemmät toimihenkilöt tekivät muita useammin tällaisia kotimaanmatkoja. Väestömäärään suhteutettuna vähiten näitä matkoja tekivät eläkeläiset, muut kotona olevat sekä opiskelijat ja koululaiset. (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 30 - 31.) Taloudellinen tilanne vaikuttaa siis luonnollisesti maksullisen majoituksen käyttöön.

3.2.2 Vapaa-ajanmatkat ulkomaille

Suomalaiset tekevät vapaa-ajanmatkoja pääasiassa kotimaassa. Vuonna 2000 tehtiin yhteensä 19 miljoonaa kotimaan vapaa-ajanmatkaa ja noin 2,4 miljoonaa yöpymisen sisältävää vapaa-ajanmatkaa ulkomaille (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 10 - 11). Kaikista ulkomaille suuntautuneista yöpymisen sisältäneistä vapaa-ajanmatkoista noin 62 % tehtiin seuraaviin maihin, jotka ilmenevät taulukosta 3.

TAULUKKO 3. Ulkomaan vapaa-ajanmatkojen suosituimmat kohdemaat vuonna 2000 (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 37)

<i>Kohdema</i>	<i>Matkaa (kpl)</i>
Viro	530 000
Espanja	350 000
Ruotsi	280 000
Venäjä	180 000
Kreikka	140 000
Ulkomaanmatkoja yhteensä	2 400 000

Suomalaiset matkustivat pääasiassa Suomen lähialueella ja Euroopassa. Eniten ulkomaanmatkoja tehtiin Viroon, jonne kohdistui lähes puolet kaikista suomalaisten tekemistä lyhyistä ulkomaanmatkoista. Viron suosiota selittää sen läheinen maantieteellinen sijainti, ympärivuotinen saavutettavuus sekä edulliset laivamatkat. Toiseksi suosituin kohdema oli Espanja, johon suuntautui joka neljäs pitkä vapaa-ajanmatka. Valtaosa Espanjan matkoista tehtiin talvella Kanariansaarille. Suomen lähialueella Ruotsi ja Venäjä olivat myöskin vilkkaita kohdemaita. Kreikkaan suomalaiset matkailevat pääsääntöisesti kesällä.

Suomalaiset tekivät vapaa-ajanristeilyjä (sisältää vain laivayöpymisiä) yhtä paljon kuin vapaa-ajanmatkoja ulkomaille. Risteilyt ajoittuivat eniten kevätkuukausille ja lokakuuhun, vähiten kesään. Viro oli risteilyjen suosituin kohdema. Seuraavaksi eniten risteilyjä tehtiin Ruotsiin. (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 34.)

Vuonna 2000 36 % suomalaisista teki yöpymisen kohdemaassa sisältäneen vapaa-ajanmatkan ulkomaille. Pääkaupunkiseudun väestöstä tällaisen matkan teki runsas puolet, mikä on selvästi enemmän verrattuna muihin alueisiin. Pienemmistä kaupungeista ja muista kunnista matkan tehneiden osuudet jäivät 30 % tuntuun. (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 38 - 40.) Selänniemen (1996, 226) mukaan etelänmatkaajat löytyvät väestömäärään suhteutettuna maakunnista ja pienemmistä kaupungeista.

Korkeasti koulutetut matkailivat selvästi muita enemmän. Heistä puolet teki yöpymisen sisältäneen vapaa-ajanmatkan ulkomaille, kun perus- ja keskiasteen koulutuksen omaavista noin kolmannes teki matkan. Sosioekonomisen aseman mukaan tarkasteltuna aktiivisimmin ulkomaanmatkoja tekivät ylemmät toimihenkilöt. Heistä 57 %, yrittäjistä 49 %, alemmista toimihenkilöistä 42 % ja opiskelijoista sekä koululaisista 34 % teki ulkomaanmatkan. Väestömäärään suhteutettuna vähiten matkoja tekivät työntekijät, maanviljelijät ja ryhmä ”kotona olevat”. (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 38.) Verrattaessa sosioekonomisen aseman yhteyttä matkailuaktiivisuuteen vuonna 2000 ja 1990 (ks. s. 17) voidaan todeta, että muutosta ei ole juuri tapahtunut.

3.2.3 Lapsiperheissä elävien vapaa-ajanmatkailu vuonna 2000

Lapsiperheissä elävien kotimaan vapaa-ajanmatkoja selvitetään taulukossa 4.

TAULUKKO 4. Lapsiperheessä (alle 15-vuotiaita lapsia) elävien vapaa-ajanmatkat vuonna 2000 (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 30 - 31, 42 - 43)

<i>Matkan tyyppi</i>	<i>Henkilöitä</i>	<i>% väestöstä</i>
<i>Kaikki kotimaanmatkat</i>	520 000	47
Pitkät matkat (väh. 4 yöp.) maksullinen majoitus	217 000	19
Lyhyet matkat (1 - 3 yöp.) maksullinen majoitus	420 000	38
Mökkimatkat	373 000	33
Vierailumatkat	729 000	65
<i>Kaikki ulkomaanmatkat</i>	406 000	36
Pitkät matkat (väh. 4 yöp. kohdemaassa)	271 000	24
Lyhyet matkat (1 - 3 yöp. kohdemaassa)	217 000	19
Risteilyt, yöpyminen vain laivassa (sis. vapaa-ajan- ja työristeilyt)	439 000	39

Tarkasteltaessa lapsiperheissä elävien kotimaanmatkailua voidaan todeta, että heistä kotimaanmatkan teki lähes puolet. Eniten lapsiperheet tekivät kotimaassa vierailumatkoja, joita oli yhtä paljon kuin ”yksinasuvilla”. Verrattaessa eri kotitaloustyyppien matkailua huomataan, että lapsiperheet tekivät ”yksinasuvia” ja ”muuta kotitalouksia” enemmän kotimaanmatkoja yöpyen maksullisessa majoituksessa.

Lapsiperheissä ja ”yksin asuvissa” ulkomaanmatkan tehneitä oli vähemmän kuin ”muissa kotitalouksissa”. Lapsiperheissä elävistä vapaa-ajanmatkan ulkomaille teki 36 %. Eri kotitaloustyyppien matkailusta huomataan vielä, että lapsiperheet tekivät muita kotitaloustyyppisiä enemmän risteilyjä sekä lyhyitä, 1 - 3 yöpymistä kohdemaassa sisältäviä ulkomaanmatkoja.

3.3 Lomamatkailun motiiveista

Motivaatiolla tarkoitetaan päämäärään suuntautuvaa eli tavoitteellista käyttäytymistä ohjaavien vaikuttimien kokonaisuutta. Motivaatiotutkimuksella selvitetään, miksi ihminen toimii tietyllä tavalla eli tarkastellaan niitä tarpeita, jotka ohjaavat käyttäytymistä. Tarpeella tarkoitetaan sisäistä voimaa, jonka ihminen kokee haluna epätydyttävän tilanteen korjaamiseen, elämyksellisesti jonkin puutteena tai toimintaa ohjaavana tekijänä. (Vuoristo 1998, 41.) Järviluoman (1994, 33) mukaan motiivit, joiden seurauksena ihmiset päättävät lähteä lomamatkalle, ovat mentaalisia ennakkokäsityksiä siitä, että lomamatka tulee tuottamaan fyysistä tai henkistä mielihyvää.

Monista matkailun motivaatiotekijöiden ryhmittelyistä selkeimpiä on *McIntoshin ja Goeldnerin* (1986) esittämä nelijako, joka on tavallaan matkailututkimusta varten jalostettu versio Maslowin tarvehierarkiasta: 1) *Fyysiset tekijät*, jotka perustuvat henkiseen ja ruumiilliseen virkistykseen, terveyteen, urheiluun ja huvitteiluun (jännitystä ja paineita vähentävät tekijät). 2) *Kulttuuritekijät*: halu nähdä ja tietää enemmän kulttuureista, kuten jonkin maan alkuperäisväestöstä ja heidän elämästään, taiteestaan ja tavoistaan. 3) *Ihmisten väliset tekijät*: halu tavata uusia ihmisiä, vierailta ystävien ja sukulaisten luona, halua paeta rutiininomaisista päivittäisistä ihmissuhteista ja työympäristöistä. 4) *Status- ja arvostustekijät*: mm. halu syventää harrastuksia ja täydentää opintoja ja tietoa, halu saada arvostusta muilta ihmisiltä, oman egon vahvistaminen.

Kuten McIntosh ja Goeldner myös *Iso-Ahola* on pyrkinyt kokoamaan lukuisien muiden tutkijoiden esittämiä, osittain päällekkäisiä tuloksia suhteelliseen yksinkertaiseen muotoon. Kun McIntoshin ja Goeldnerin mallissa korostuvat henkilökohtaiset ”palkinnot”, Iso-Aholan hyvin tunnetussa sosiopsykologisessa nelikenttämallissa on yhdistetty ”pako”-motiivi ”palkinnontavoittelu”-motiiviin, mikä ilmenee seuraavan sivun kuviosta 2.

		SISÄISTEN ”PALKINTOJEN” TAVOITTELU	
		Henkilökohtaiset	Ihmissuhteet
PAKO ARKIYMPÄ- RISTÖSTÄ	Henkilökohtainen ympäristö	1	2
	Ihmissuhdeympäristö	3	4

KUVIO 2. Matkailumotivaation sosiopsykologinen malli (Iso-Ahola 1982, 256- 262)

Iso-Aholan mukaan matkailijan motivaatiovoimat koostuvat kahdesta tyypistä. Ensimmäinen tyyppi koostuu pakomotiiveista: *a) yksilön halusta paeta henkilökohtaista ympäristöään (ongelmiaan, vaikeuksiaan, epäonnistumisiaan), b) yksilön halusta paeta ihmisten välistä vuorovaikutusympäristöään (työtovereitaan, perhettään, ystäviään, naapureita)*. Toinen tyyppi koostuu pyrkimyksestä saada psykologisia tai sisäisiä ”palkintoja”, joita ovat *a) henkilökohtaiset palkinnot (lepo, rentoutuminen, itsensä sivistäminen ja toteuttaminen), b) ihmiskontakteista, sosiaalisesta vuorovaikutuksesta saatavat palkinnot*.

Useat turismia ja vapaa-aikaa tutkineet sosiologit näkevät turismin pakokeinona meitä ympäröivästä ja rajoittavasta arkitodellisuudesta, joka on pitkälti meistä riippumaton ja sisältää kaikki jokapäiväiseen elämään liittyvät rutiinit ja käytännöt. Turismi näyttäytyykin sosiologian makrotason näkökulmasta pitkälti kah-tiajakoisena, joko massapakona arjesta tai massaturismina katsomaan paikkoja. Useimmiten kuitenkin turistin matkustamismotiivina on yksilöllinen sekoitus molemmista makrotason piirteistä. (Selänniemi 1996, 177; Vuoristo 1998, 43.)

Lomamatkalle lähdön tärkeimpiä motiiveja Kanarian saarten Playa del Inglesiin matkustaneiden parissa oli auringon ja paremman ilmaston kaipuu (48 %) sekä matkan tarjoama mahdollisuus kanssakäymiseen matkaseuran kanssa (24 %). Toiseen talvilomakohteeseen, Akabaan, matkustaneille tärkein motiivi lähteä lomamatkalle oli halu irrottautua arjesta ja rentoutuminen (52 %) sekä halu päästä aurinkoon ja lämpimään Suomen talvesta (28 %). Playa del Inglesin valintaa matkakoh-teena perusteltiin auringolla ja ilmastolla sekä tuttuudella ja turvallisuudella. Akaban

valinnan ensisijaisena perusteena oli sen sijaan kulttuuri ja historia. (Selänniemi 1996, 67 - 68.)

Selänniemi (1996, 227) jakaakin suomalaiset ulkomaanmatkailijat kahteen ideaalityyppiin: *kohdesidonnaisiin* ja *mielikuvasedonnaisiin* turisteihin. Kohdesidonnainen turisti matkustaa täältä *jonnekin*, johonkin nimenomaiseen paikkaan, joka on hänelle jossakin mielessä tärkeä tai kiinnostava. Matkan kohde, tietty paikka halutaan nähdä ja kokea. Mielikuvasedonnaisessa turismissa puolestaan matkustetaan täältä *pois*, *jonnekin*, missä arjen huolet eivät paina ja turistina oleminen on helppoa ja miellyttävää. ”Etelä” ei välttämättä sijaitse missään tietyssä maantieteellisessä tai kulttuurisessa paikassa, vaan se on alue, joka kattaa Välimeren ja Kanariansaaret, jonka turistikohteet ovat periaatteessa vaihdettavissa keskenään. Kun yksi massaturistikohteisiin matkustamisen päämotiiveista on päästä irti arjesta (Selänniemi 1996, 269), kohteen autenttisuudella on hyvin vähän tai ei ollenkaan merkitystä. Itse asiassa mitä epäautenttisempi tai ”paikattomampi” kohde on, sitä paremmat mahdollisuudet turistilla on onnistua pääsemään irti arjesta. Pako ei ole kuitenkaan ainoa syy tällaisessa turismissa.

Pinnalliseksi ja epäautenttiseksi leimattu massaturismi voi turisteille itselleen tarjota merkittäviä ja syviä kokemuksia. Kun kulttuurimatkailijan syvässä kokemuksessa keskeistä on jonkin itselleen (tai vieraille kulttuurille) tärkeän paikan näkeminen ja kokeminen mahdollisine älyllisine ja henkisine merkityksineen, etelänmatkaajan mahdollinen syvälinen kokemus tulee aistinautintojen kautta ja voi olla sitä kautta emotionaalisesti / henkisesti merkittävä. Etelässä turistin syvimät elämykset (muun muassa ikuisen kesän ja kuuman hiekan varpaiden välissä kokeminen) eivät välttämättä vaadi korkeaa sivistystasoa. Tarvitaan vain siirtymä pois arjesta ja riittävästi aikaa syventyä omiin kokemuksiin tällaisen elämyksen mahdollistamiseksi. (Selänniemi 1996, 228 - 229.)

Selänniemen (1996, 229 - 230) mukaan aitoon arjesta poikkeavaan elämykseen ei tarvita turisteja varten rakennettuja ”landioita” tai ohjattua lavastettua autenttisuutta vaikkapa saamelaiskodassa. Siihen riittää esimerkiksi talvisessa Suomessa se, kun on aikaa kokea kämmenellä sulava lumi tai kipristelevä tunne varpaisa, kun niitä sulatellaan hiihtoretken jälkeen. Hiihtäminen hohtavilla hangilla ja kaatuminen mäessä pehmeään lumeen voi tuoda suomalaiselle pohjoisenmatkaajalle vastaavanlaisia muistumia ja regressiomaisia elämyksiä kuin etelänmatkaajalle kuuma hiekka oli merkki ikuisesta kesästä.

3.4 Lomaodotukset

Lomakokemus voidaan hankkia vain kerran tai muutamia kertoja vuodessa, joten siihen kohdistuu paljon odotuksia. Koivusilta ja Sillanpää (1989, 50) selvittivät, mitä 15 - 74-vuotiaat suomalaiset pitävät loman onnistumisen kannalta tärkeinä asioina. Nämä asiat ilmenevät taulukosta 5.

TAULUKKO 5. Loman onnistumisen kannalta tärkeät asiat

(Koivusilta ja Sillanpää 1989, 50 - 54)

<i>Loman sisältö</i>	<i>Tärkeää</i>	<i>Tarpeetonta</i>
Ystävien seurassa oleminen	86 %	10 %
Perheen tai sukulaisten parissa oleminen	81 %	15 %
Vaihtelun hankkiminen	75 %	19 %
Kotimaassa matkustaminen	67 %	25 %
Uusiin ihmisiin tutustuminen	66 %	26 %
Lepääminen ja oleskelu tekemättä mitään erikoista	65 %	31 %
Koti- tai puutarhatöiden tekeminen	52 %	43 %
Kesämökillä oleminen	47 %	44 %
Jonkin erikoisharrastuksen harrastaminen	42 %	50 %
Tekemättömien töiden suorittaminen	41 %	51 %
Ulkomailla matkustaminen	35 %	57 %

Loman onnistumisen kannalta mainittiin useimmiten tärkeäksi ystävien seurassa oleminen ja lähes yhtä usein perheen tai sukulaisten parissa oleminen. Tämä kuvaa ihmissuhteiden tärkeyttä. Lapsiperheissä elävät odottivat selvästi muita useammin perheen seuraa etenkin, jos perheellä oli yhteisiä harrastuksia. (Koivusilta & Sillanpää 1991a, 55, 58.) Loman onnistumisen kannalta tärkeänä pidettiin myös vaihtelun hankkimista, matkustamista kotimaassa, uusiin ihmisiin tutustumista, pelkkää lepäämistä ja oleskelua sekä koti- tai puutarhatöiden tekemistä. Yli puolet vastaajista piti tarpeettomana ulkomailla matkustamista ja tekemättömien töiden tekemistä. Ulkomailla matkustamisen vähäistä innokkuutta selittänee osittain se, että suurimmalla

osalla haastateltavista seuraava loma oli kesäloma, jolloin kotimaassakin odotettiin mahdollisuutta nauttia Suomen kesästä.

Nuorimman ikäluokan (15 - 24-vuotiaiden) mielipiteet loman onnistumisen kannalta tärkeistä asioista poikkeavat jossain määrin koko tutkimusjoukosta. Nuorimmasta ikäluokasta jopa 94 % piti ystävien seurassa olemista tärkeänä. Vaihtelun hankkiminen oli tärkeintä nuorimmille ja erityisesti nuorimman ikäluokan naisille, joille myös kotimaassa matkustaminen oli tärkeää. Uusiin ihmisiin tutustumista piti tarpeellisena 85 % nuorimmista, joista suurin osa oli naisia. Ulkomailta matkustaminen oli tärkeintä nuorimmille ja erityisesti naisille: kaikkiaan 45 % ikäluokasta 15 - 24-vuotiaat piti sitä loman onnistumisen kannalta tärkeänä. (Koivusilta & Sillanpää 1989, 51 - 53.)

Myös lapset odottavat lomalta samanlaisia asioita. Kuukasjärven (1995, 38 - 42; 1996, 29 - 30) tutkimuksesta ilmeni, että 9 - 10-vuotiaista koululaisista suurin osa halusi lomalla matkustaa ulkomaille. Kotimaahan halusi lomalle noin kolmannes lapsista, mutta helsinkiläisistä lapsista enemmistö. Kotimaassa kiinnostuksen kohteita olivat huvipuistot, kylpylät, eläintarhat, Helsinki ja Lappi. Maalaiskuntien lapset halusivat eniten Helsinkiin. Useimmat olisivat halunneet lähteä lomalle kavereiden kanssa, mutta loma toisen vanhemman tai koko perheen kanssa oli myös mieleinen. Mieleenpainuva loma saattoi olla esimerkiksi päivä vanhempien kanssa uimahallissa, päivä pulkkamäessä tai yö isän kanssa kalassa.

Koivusilta ja Sillanpää (1989, 61) selvittivät myös mitä lomanvietto-
muotoja haluttaisiin lisätä, jos olisi nykyistä enemmän rahaa käytössä. Selvästi eniten 15 - 74-vuotiaat suomalaiset lisäisivät ulkomaille matkustamista ja kiertelyä henkilöautolla kotimaassa. Lähes puolet haluaisi lisätä terveyskylpylässä lomailua. Lapsiperheitä terveyskylpylään vetää useammin muihin perheisiin verrattuna tieto siitä, että koko perheellä on riittävästi harrastusmahdollisuuksia (Koivusilta & Sillanpää 1991a, 68). Seuraavaksi eniten (Koivusilta & Sillanpää 1989, 61) lisättäisiin hotellissa ja täysihoidolassa lomailua Suomessa, kulttuuritapahtumiin osallistumista, osallistumista terveellisiä elämäntapoja edistäville tai opettaville kursseille sekä kesämökki-lomailua. Lapsiperheillä kiinnostusta hotelli- tai täysihoidolalomaan Suomessa lisäsi erityisesti vanhempien lujat suhteet kotona asuviin lapsiin (Koivusilta & Sillanpää 1991a, 64). 15 - 29-vuotiaat nuoret lisäisivät kalliita lomamuotoja, kuten matkustelua (Koivusilta & Sillanpää 1991b, 251). Näyttää siis siltä, että kaiken ikäisillä on halukkuutta ympäristönvaihdokseen, mikä mahdollistaa parhaiten irtioton arjesta.

Hyväosaisuuden tekijät lisäsivät lapsiperheillä itsenäisinä selittäjinä kiinnostusta kulttuuritapahtumia, retkeilyä ja lepäämistä kohtaan. Hyväosaisuuden ilmauksena pidettiin mitä tahansa seuraavista asioista: korkea koulutus, korkeat tulot, perheessä ei kenelläkään pitkäaikaissairautta, läheiset perheen sisäiset ihmissuhteet, tyytyväisyys jotakin elämänaluetta kohtaan, perheessä ei vakavaa terveyteen, taloudelliseen tilanteeseen tai ihmissuhteisiin liittyvää huolenaihetta. Huono-osaisille oli sen sijaan ominaista valmismatkoille, joukkourheilutapahtumiin, yhdessä paikassa kodin ulkopuolella tapahtuviin lomamuotoihin sekä mökkilomailuun osallistuminen. Loman toteutumisen itsenäiset selittäjät liittyivät lapsiperheillä taloudelliseen tilanteeseen tai asumiseen. (Koivusilta & Sillanpää 1991a, 63, 79 - 80.)

3.5 Tyytyväisyys lomaan ja lomahuolet

Koivusillan (1991, 155) mukaan 15 - 64-vuotiaat olivat yleensä tyytyväisiä lomiinsa. Onnistuneet lomat vietettiin yleensä perheen kanssa ja epäonnistuminen oli ominaista yksin lomailleille. Omalta tai perheen kannalta epäonnistuneeksi lomansa koki vain 3 %. Omalta kannaltaan onnistuneesti lomailleista suurella osalla (74 %:lla) loma onnistui myös perheen kannalta ja vastaajan epäonnistunut loma oli epäonnistunut myös perheellä. Sekä vastaajan että perheen onnistunut loma lisäsi yhteenkuuluvuutta ja epäonnistunut loma lisäsi ristiriitoja. Yhteenkuuluvuuden tunne perheenjäsenten välillä lisääntyi 47 %:ssa perheistä ja ristiriidat 2 %:ssa. Perheen seurassa lomailleista noin puolet ilmoitti, että lomalla ei ollut mitään vaikutusta perheen ihmissuhteisiin. (Koivusilta 1991, 133.)

Taloudellisiin mahdollisuuksiin tyytyväisten henkilöiden loma onnistui usein sekä omalta että perheen kannalta (Koivusilta 1991, 155). Kotona lomailleista 22 %:lla oli ollut taloudellisia vaikeuksia, mutta kodin ulkopuolella lomailleista vain 7 %:lla. Kodin ulkopuolella vietetty loma onnistuikin omalta ja perheen kannalta usein paremmin kuin kotona vietetty loma. Perheen kanssa lomailleista 43 %:lle kotona vietetty loma oli hyvin onnistunut ja 61 %:lle kodin ulkopuolella vietetty loma. Kotiloma oli myös useammin selvästi epäonnistunut. Perheenjäsenten välinen yhteenkuuluvuus lisääntyi 52 %:lla kodin ulkopuolella lomailleista ja 29 %:lla kotona lomailleista. (Koivusilta 1991, 139.) Ulkomailloiden loma oli selvästi useammin onnistunut (86 %:lla) kuin ulkomailloiden lomaillemattomien (60 %:lla). Kenelläkään ulkomaanloma ei myöskään epäonnistunut. Ulkomaanlomilla oltiin usein tyytyväisiä

vaihtelumahdollisuuksiin ja perheenjäsenten erilaiset odotukset haittasivat harvemmin kuin muulla tavalla lomailtaessa. (Koivusilta 1991, 140.)

McIntoshin ja Goeldnerin (1986, 127 - 128) mukaan lomamatkailun esteitä ovat: 1) taloudellisten resurssien puuttuminen 2) vapaa-ajan niukkuus 3) terveydelliset esteet 4) perhesyyt (muun muassa pienet lapset) 5) kiinnostuksen puuttuminen ja 6) matkailuun liittyvät pelot ja riskit. Yleisimpiä lomahuolia Koivusillan (1991, 155) 15 - 64-vuotiaita koskevassa tutkimuksessa olivat ajan puute, vaikeus unohtaa työtä ja oma tai perheenjäsenen sairaus. 15 - 29-vuotiailla nuorilla (Koivusilta & Sillanpää 1991b, 256) tyytymättömyys ja lomahuolet liittyivät ajan puutteen ja oman tai perheenjäsenen sairauden lisäksi kotitöiden huonoon sujuvuuteen, huonoihin vaihtelumahdollisuuksiin ja taloudellisiin ongelmiin. Tyytymättömyyden aiheiden ja lomahuolien voi ajatella myös lasten kohdalla koostuvan samoista asioista. Perheen kannalta epäonnistuneeseen lomaan liittyviä asioita olivat taloudelliset vaikeudet, perheenjäsenten erilaiset odotukset ja erimielisyydet sekä ajan ja seuran puute (Koivusilta 1991, 155). Yhä useampi suomalainen palaakin Kähösen (URL:http://w3.verkkouutiset.fi/arkisto/Arkisto_1998/17.heinakuu/STRE2798.HTM. 10.5.2001) mukaan lomalta uupuneena. Ylisuurten odotusten, tekemättömien asioiden ja perheen erilaisten tarpeiden kohdatessa on lomakriisin ainekset kasassa. Pahimmassa tapauksessa kriisi voi johtaa parisuhdeongelmiin, päihteiden väärinkäyttöön tai uupumuksen syvenemiseen.

Paajasen (2001, 66) mukaan noin 80 % lapsista oli huoltajien kertoman mukaan tyytyväisiä ja 20 % tyytymättömiä perheen lomien viettoon. Perheen lomien (kuten myös viikonloppujen) viettoon tyytymättömiä olivat varsinkin maaseudulla asuvat ja korkeintaan ammattikoulutasoisen koulutuksen omaavien huoltajien lapset. Maaseudun lasten suurempaa tyytymättömyyttä selittää ehkä pitkät matkat ja vähäisemmät harrastusmahdollisuudet sekä se, että maaseudulla oli enemmän matalasti koulutettuja vanhempia. Vertailtaessa 5-, 8- ja 11-vuotiaiden lasten tyytyväisyyttä lomaviettoon tyytymättömyyttä oli eniten 11-vuotiaissa lapsissa. Tämän ikäiset suuntautuvat jo nuorempia enemmän kodin ulkopuolelle ja kaipaavat enemmän tekemistä ja menemistä. Pelkkä kodin piirissä olo ei enää aina tyydytä. (Paajanen 2001, 84.) Eniten lapsissa aiheutti tyytymättömyyttä huoltajien mielestä se, jos vanhempien lomat eivät sattuneet lasten lomien kanssa samaan aikaan tai se ettei muutoin ollut mahdollista viettää lomaa lapsen toivomalla tavalla. Esteenä oli usein rahan puute. (Paajanen 2001, 68.)

Monet haastavissa tehtävissä työskentelevät lasten vanhemmat eivät pääse työasioista irti lomallakaan, mikä heijastuu perheen lomaviihtoon. Medivireen (URL:<http://www.medivire.fi/ajankohtainen/13.htm>. 23.2.2001) mukaan stressille työssä altistuneet eivät usein lepää lomallakaan. Riskiryhmässä ovat erityisesti ne 20 % suomalaisista työssäkävijöistä, jotka kärsivät stressistä. Vakavasta työuupumuksesta kärsiville 5 - 6 %:lle loma ei myöskään tuo lohtua. Työhönsä voimakkaasti sitoutuneet, haastavissa ja itsenäisissä tehtävissä työskentelevät ihmiset ovat erityisen alttiita lomastressille. Yksi työhönsä sitoutuneimmista ryhmistä ovat yrittäjät. Heidän kohdalla ongelmana ovat erityisesti epäsäännölliset ja lyhyet lomat, joiden aikana ei ehditä levätä. Sen sijaan ihmiset, joiden työssä on vähän sääntelymahdollisuuksia ja itsemääräämisoikeutta kärsivät harvoin lomastressistä.

4 KUODESLUOKKALAISEN VAPAA-AIKA JA TOIMINTA

4.1 Elämänvaihe

Kuudesluokkalainen lapsi elää siirtymävaihetta lapsuudesta nuoruuteen. Kehittyminen on yksilöllistä, joten osalla olemus saattaa olla vielä hyvinkin lapsenomainen, kun taas joillakin on jo merkkejä nuoruusiän ailahtelevuudesta ja epävarmuudesta. (Jyrkämä 1986, 42.) Esipuberteetti eli varhaismurrosikä alkaa nykyään yhä aikaisemmin ja sen ikähajonta on kasvanut. Tyttöillä esipuberteetti käynnistyy keskimäärin 9 - 12-vuotiaana ja pojilla vuotta, paria myöhemmin. Tässä iässä kehitysrytmi vaihtelee erittäin paljon. (Jarasto & Sinervo 1998, 47.)

12-vuotiaalla fyysinen voima lisääntyy ja motoriset valmiudet ovat samaa tasoa kuin aikuisellakin, joten monipuolinen vapaa-ajan harrastaminen ja monet erikoisharrastuksetkin ovat mahdollisia eikä tarjonta rajoita tekemistä. Lapsi pystyy kehityksensä vuoksi ilmaisemaan itse mieltymyksiään ja toiveitaan. Kognitiivinen alue laajenee konkreettisten operaatioiden vaiheesta formaalisten operaatioiden vaiheeseen. Yksilön persoonallisuus muovautuu ja hän tulee tunteittensa ja älynsä puolesta osaksi aikuisten yhteiskuntaa. (Piaget 1988, 23 - 24; Crain 1992, 102 - 103.)

Eriksonin (1982, 247 - 248) mukaan persoonallisuuden kehityksessä 7 - 12-vuotiaalla on käsiteltävänä asiana ahkeruus ja vastakohtana alemmuudentunto. Kielteisen vaihtoehdon toteutuessa seuraavasta kehitystehtävästä, identiteetin etsimisestä, voi olla vaikea selviytyä, jos onnistumisen sijaan mielessä on vain pettymyksiä erilaisista tilanteista.

Ystävät ja kaverit ovat 12-vuotiaan elämässä merkittävässä roolissa. Piaget'n (1988, 23) mukaan sosiaalisella vuorovaikutuksella on suuri kasvatuksellinen merkitys ja lapset alkavat muun muassa ajatella loogisesti, kun he oppivat ottamaan huomioon useampia näkökantoja ollessaan tekemisissä muiden kanssa. Kuudesluokkalainen on vielä lapsi, joka elää riippuvuussuhteessa vanhempiin ja perheeseen, joiden merkitys lapselle on vielä erityinen. Koulu ja kaverisuhteet vaikuttavat kuitenkin yhä enemmän lapsen ajatuksiin ja toimintaan ja lapsi alkaakin vähitellen irtaantua kodista ja vanhemmista. Jaraston ja Sinervon (1998, 117 - 118) mukaan kavereiden seura houkuttelee itsenäistymisen kanssa kamppailevaa lasta enemmän kuin kotiväki. Vertaisten ryhmässä voidaan keskustella kokemuksista ja elämään kuuluvista asioista, sillä vanhempien mielipiteet ovat jo tulleet tutuiksi ja elämään kaivataan jotain uutta. Kun alaluokkalaiselle perheen yhteiset kyläilyt, retket, lomat ja koti-illat ovat todellisia aarteita, murrosiän lähestyessä perheen keskeiset hetket alkavat tuntua pakolta ja vähemmän houkuttelevilta. (Jarasto & Sinervo 1998, 77.)

4.2 Vapaa-aika ja harrastukset

Vapaa-aika on työn vastakohta - se on vapautta työstä. Ajankäyttötutkimuksessa vapaa-ajalla tarkoitetaan sitä aikaa vuorokaudesta, joka jää jäljelle kun henkilökohtaisiin tarpeisiin (nukkumiseen, ruokailuun), ansio- ja kotityöhön sekä päätoimiseen opiskeluun käytetty aika on vähennetty. (Niemi & Pääkkönen 1989, 12.) Sosiologi Dumazedierin (1967, 14 - 17) mukaan vapaa-aika on aktiviteetti - erotettuna työn, perheen ja yhteisön velvollisuuksista - johon yksilö ryhtyy tahdostaan, päämääränä rentoutuminen, vaihtelu tai tietojen laajentaminen ja spontaani sosiaalinen osallistuminen, hänen luovan kapasiteettinsa vapaa käyttäminen. Vapaa-ajalla on kolme erilaista tehtävää. Ensimmäinen tehtävä on rentoutuminen, väsymyksestä palautuminen, työn fyysisestä rasittavuudesta johtuvien kulutettujen voimavarojen uusiminen ja suorituskyvyn palauttaminen. Toinen tehtävä on viihtyminen, mahdollisuus vapautua

pitkästyisestä ja purkaa turhautuneisuutta sekä tyydyttää kasautuneita tarpeita. Kolmantena tehtävänä vapaa-ajalla on persoonallisuuden ja ajattelun kehittäminen.

Alasen ja Bardyn (1990, 83) mukaan työ, kuten aikakin, näytetään liitettävän siinä määrin aikuisten maailmaan, etteivät alle kouluikäiset ole mahtuneet tutkimuksen piiriin. Vasta koulutyö takaa lapsillekin vapaa-ajan. Parkerin (1976, 51) mukaan lasten vapaa-ajan määrää ja käyttötapoja määrittää vanhempien elämäntapa, heidän työnsä luonne ja se, mikä elämänalue on heille tärkein. Elämänpiirien toisistaan erottamisen vuoksi jo pienetkin lapset joutuvat päivän ajaksi eroon vanhemmistaan ja tottumaan samanlaisiin aikatauluihin, jotka säätelevät myös työelämää. Kuitenkin aika käytetään vapaa-ajalle ominaisiin toimintoihin, lasten leikkeihin ja peleihin. Kouluikäisillä lapsilla vapaa-aika jakautuu vieläkin selvemmin pakollista toimintaa sisältävään ja vapaaseen aikaan.

Hollantilaisen tutkimuksen (Zeijl, Poel, Bois-Reymond, Ravesloot & Meulman 2000, 1 - 22) mukaan 10 - 12-vuotiaat, erityisesti korkeammista sosiaaliluokista olevat lapset viettävät suurimman osan vapaa-ajastaan oman perheensä kanssa. 13-vuotiailla lapsilla vähenee vanhempien kanssa vietetty vapaa-aika samalla kun yhdessäolo samanikäisten kanssa lisääntyy.

Vuonna 1987 10 - 14 -vuotiailla suomalaislapsilla oli vapaa-aikaa noin 49 tuntia viikossa. Pojilla vapaa-aikaa oli 7,59 tuntia vuorokaudessa, mikä oli 37 minuuttia enemmän kuin tytöillä. Tytöt käyttivätkin vuorokaudessa 23 minuuttia enemmän aikaa opiskeluun ja 15 minuuttia enemmän kotitöihin kuin pojat. Opiskeluun tytöillä kului 3,48 tuntia ja kotitöihin 1,17 tuntia vuorokaudessa. (Niemi & Pääkkönen 1991, 62 - 64.) Taulukossa 6 tarkastellaan, kuinka suomalaiset kuudesluokkalaiset viettävät vapaa-aikaansa ja mitä vapaa-ajanviettomuotoja he pitävät tärkeimpinä.

TAULUKKO 6. Suomalaisen 6. luokan oppilaiden osallistuminen yksittäisiin vapaa-ajanviettomuotoihin ja vapaa-ajanviettomuotojen tärkeysjärjestys (n=561) (Nupponen ja Telama 1998, 27, 165)

<i>Vapaa-ajanviettomuoto</i>	<i>% oppilaista</i>	<i>Tärkeysjärjestys</i>
Kavereiden kanssa oleskelu	78	1
Television ja videon katselu	66	10
Kirjojen ja lehtien lukeminen	66	2
Musiikin kuuntelu	63	4
Kotitöissä auttaminen	47	8
Kortti- /video- /tietokonepelit	42	13
Yksin oleminen, rentoutuminen	41	9
Urheiluseuran harjoitukset	41	7
Vapaa-aikatoiminta, ei-organisoitu liikunta	40	5
Sukulaisten tapaaminen	37	6
Rahan ansaitseminen	33	3
Ostoksilla käynti, shoppailu	31	12
Penkkiurheilu	24	14
Taide ja käsityöt	22	19
Poikaystävä/tyttöystävä	21	11
Juhlissa käynti, tanssiminen	20	17
Ylimääräiset koulu- /kotitehtävät	19	16
Elokuvat, teatteri, konsertti	17	15
Soittaminen tai laulaminen kuorossa	14	21
Nuorisoklubi, nuorisotalo	13	20
Vapaaehtois- /hyväntekeväisyystyö	6	18

Taulukosta havaitaan, että yleisintä ajanvietettä 12-vuotiaiden keskuudessa on kavereiden kanssa oleskelu, joka koetaan myös tärkeimpänä ajanviettomuotona. Television ja videon katselu, kirjojen ja lehtien lukeminen sekä musiikin kuuntelu ovat seuraavaksi yleisintä ajanvietettä. Vajaa puolet tekee vapaa-aikanaan kotitöitä. Viisi tärkeimmäksi koettua vapaa-ajanviettomuotoa ovat kavereiden kanssa oleskelu, kirjojen ja lehtien lukeminen, rahan ansaitseminen, musiikin kuuntelu sekä vapaa-aikatoiminta, ei-organisoitu liikunta. Verrattaessa toteutunutta vapaa-ajanviettoa ja tärkeinä pidettyjä ajanviettomuotoja havaitaan, että esimerkiksi televisiota ja videoita katsotaan vapaa-aikana yleisesti, mutta kuudesluokkalaiset mainitsevat sen vasta 10. tärkeimpänä vapaa-ajanviettomuotona. Rahan ansaitsemista pidetään kolmanneksi tärkeimpänä vapaa-ajanviettomuotona, mutta näyttää siltä, että tämän ikäisillä on suhteellisen vähän mahdollisuuksia ansaita rahaa.

Nupponen ja Telama (1998) luokittelevat 11 - 16-vuotiaat suomalaiset nuoret vapaa-ajanvieton mukaan viiteen ryhmään, jotka ovat lähes yhtä suuria: *velvollisuudentuntoiset yleisaktiivit, liikkujat, pelaajat, rentoutujat ja yleispassiivit.*

Yleisaktiivien ryhmä on aktiivinen lähes kaikissa vapaa-ajanviettomuodoissa ja toiseksi aktiivisin urheiluharrasteissa. Pelaajaryhmän vapaa-ajanvietto on yksipuolista: runsasta tietokonepelien pelaamista sekä television ja videoiden katselua. Liikkujat keskittyvät urheiluharrasteisiin, mutta harrastavat myös melko paljon juhlimista ja tietokonepelejä. Rentoutujien vapaa-ajanvietto sisältää lukemista, omaehtoista liikuntaa, muita rentouttavia harrasteita sekä velvollisuus- ja hyötytehtäviä (ylimääräisten koulu- ja kotitehtävien tekemistä, vapaaehtois- ja hyväntekeväisyystyötä, kotitöissä auttamista tai sukulaisten tapaamista). Yleispassiivien vapaa-ajanvietossa kaikki aktiivisuuden muodot ovat alhaisella tasolla.

Tyttöjen ja poikien yleisimpiä vapaa-ajanviettomuotoja tarkastellaan taulukossa 7.

TAULUKKO 7. Kuudesluokkalaisten vapaa-ajanviettomuodot yleisyysjärjestyksessä sukupuolen mukaan tarkasteltuna (Nupponen ja Telama 1998, 159)

<i>Tytöt</i>	<i>Pojat</i>
1. Kavereiden kanssa oleskelu ja juttelu	1. Kavereiden kanssa oleskelu ja juttelu
2. Kirjojen ja lehtien lukeminen	2. Television ja videon katselu
3. Musiikin kuuntelu	3. Kortin, video- /tietokonepelien pelaaminen
4. Television ja videon katselu	4. Kirjojen ja lehtien lukeminen
5. Kotitöissä auttaminen	5. Musiikin kuuntelu
6. Yksin oleminen (rentoutuminen)	6. Urheiluseuran harjoitukseen osallistuminen
7. Liikunta	7. Kotitöissä auttaminen
8. Sukulaisten tapaaminen	8. Liikunta
9. Ostoksilla käynti, shoppailu	9. Rahan ansaitseminen
10. Urheiluseuran harjoitukseen osallistuminen	10. Sukulaisten tapaaminen

Sekä tyttöjen että poikien yleisin säännöllinen vapaa-ajanviettomuoto on kavereiden kanssa oleskelu ja jutteleminen. Muissa vapaa-ajanviettomuodoissa on sukupuolittaisia eroja. Tytöt juhlivat ystävien kesken, tekevät velvollisuus- ja hyötytehtäviä sekä toteuttavat yksilöllisiä harrastuksia enemmän kuin pojat. Pojat sen sijaan käyttävät tyttöjä enemmän vapaa-aikaansa urheilu- sekä peli- ja katseluharrasteisiin. Rimpelä (URL:<http://www.sydanliitto.fi/jarjesto/tiedotus/lehti/rimpela.html>. 15.1.2002.) tote-

aa, että suomalaisten nuorten liikunnan harrastaminen jää alle asiantuntijoiden suosituksen. Liikuntasuosituksen vähimmäismäärän (säännöllistä arkiliikuntaa päivittäin ja kuormittavaa liikuntaa vähintään kolme kertaa viikossa) täyttää vain alle 40 % pojista ja 27 % tytöistä.

Sopivan harrastuksen etsiminen on osa oman identiteetin hahmottamista. Erilaisten harrastusten kokeileminen ja tutkiminen jatkuu usein vuosia ja vaatii vanhemmilta paljon rahaa, aikaa ja paikasta toiseen kuljettamista. (Jarasto & Sinervo 1998, 187.) Vuoden 2001 perhebarometrissa (Paajanen 2001, 47) ilmenee, että tytöillä (5-, 8- ja 11-v.) useimmiten mainittu ohjattu harrastus on tanssi (baletti, tanhu, jazztanssi tai kilpatanssi). Seuraavaksi eniten harrastusmainintoja saa jumppa (aerobic, voimistelu, telinevoimistelu, rytminen kilpavoimistelu jne.) sekä pianonsoitto. Myös ratsastus, partio, ja urheilukerhot (urheilukoulu, yleisurheilukoulu, liikuntakerho) sekä seurakunnan kerhot (tyttökerhot, pyhäkoulut) ovat tyttöjen suosiossa. Sen sijaan poikien keskuudessa ehdottomasti eniten mainintoja saa jalkapallo ja seuraavaksi eniten salibandy sekä jääkiekko. Poikien suosiossa ovat myös erilaiset urheilukerhot ja liikuntakoulut kuten myös partio ja uinti.

Urposten (Urponen & Urponen 1989, 53, 55) mukaan joutenoloa ei enää arvosteta siinä määrin kuin suunnitelmallista ja tehokasta aktiivisuutta. Pahimassa tapauksessa vapaa-aikaan liittyvät odotukset saattavatkin asettaa rentoutumista hakevan alttiiksi erilaisille sisäisille ja ulkoisille pakoille. Voidaankin kysyä, missä määrin vapaa-aika on vapaata aikaa ja toisaalta missä määrin se on riippuvainen vapaa-ajan säätelyjärjestelmästä. Aikaamme kuvaava piirre on myös harrastamisen pakko. Jokaisella täytyy olla harrastus ja lapsilla mieluummin myös mahdollisimman monia. Harrastamisen maailmaan sosiaalistetaan kaupallisuuden ja esikuvien avulla. Vapaa-ajan tulisi kuitenkin olla myös toiminnallista lepoa, jonka avulla terveydellinen uusiutuminen voisi tapahtua.

4.3 Loman merkitys ja tarve

Yhdistyneiden Kansakuntien lasten oikeuksien yleissopimuksessa (URL: <http://www.unicef.fi>.15.2.2002) mainitaan, että *lapsella on oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin*. Loma- ja virkistystoiminnan järjestäminen kuuluu lastensuojelun avohuollon tukitoimiin. Lastensuojelulain 13 §:n

(URL:<http://www.stakes.fi/me/lapset/lastensu2.html>.12.1.2002) mukaan sosiaalilautakunnan on tarvittaessa järjestettävä lapsille loma- ja virkistystoimintaa. ”Tarvittaessa” -ilmaisu on tosin johtanut siihen, että lasten lomatoiminnassa on säästetty.

Loma on vapaa-ajan erityismuoto, koska se on tavallista pitempi yhtenäinen ajanjakso, jolloin henkilö on vapautunut tavanomaisesta ansiotyöstään tai muista huomattavista yhteiskunnallisista velvoitteistaan. Loma, kuten vapaa-aikakin palvelee kolmea päätarkoitusta: rentoutumista, huvittelua, spontaania sosiaalista osallistumista tai tiedon laajentamista. (Koivusilta, Sillanpää & Suominen 1989, 6.) Lomanvieton muodot ja lomaan kohdistettavat toiveet poikkeavat yksilöittäin, mutta toimintojen ulkoisista piirteistä huolimatta tavoitteena on yleensä vapaaehtoisuuden kokemus. Loma tulisi siis käyttää omalta kannalta mielekkääseen ja vapaaehtoiseen toimintaan. Vapaaehtoisuuden kokemus riippuu yksilöllisistä persoonallisuuden piirteistä, tilanteista, mielentiloista sekä asenteista lomaa kohtaan. Nämä tekijät ovat yhteydessä mm. työhön, ihmissuhteisiin, terveydentilaan, taloudelliseen tilanteeseen ja kokemukseen ajan riittävydestä. Lomalla on tärkeä merkitys yksilön muihin elämänalueisiin. (Koivusilta & Sillanpää 1989, 9.)

Loma ja vapaa-aika ovat erottuneet itsenäisiksi elämänalueiksi vasta korkean aineellisen elintason syntymisen myötä. Maslowlaisen ajattelun mukaisesti on ajateltu, että lapsen suotuisten kasvuedellytysten luominen ja turvaaminen on hierarkinen prosessi: vasta sen jälkeen kun tietyt perustavimmat (fysiologiset, turvallisuuden, kuulumisen ja rakkauden jne.) tarpeet on tyydytetty riittävästi, voidaan siirtyä muiden ”korkeampien” tarpeiden tyydyttämiseen. Kun virkistykseen tarve on siiojittunut näihin ”korkeampiin” tarpeisiin, ovat siihen liittyvät kysymykset saaneet jäädä odottamaan vuoroaan – onhan perustarpeissakin vielä riittävästi asioita korjattavaksi. Lapsen tarpeet muodostavat kuitenkin moninaisen toisiinsa kytkeytyvien tekijöiden verkoston, kokonaisuuden. Tämän mukaisesti voitaisiin ajatella, että myös vapaa-aikaa ja lomanviettoa (virkistykseen tarvetta) tulisi tarkastella tärkeänä ja kiinteänä osana lapsen koko tämän hetkistä elämäntilannetta. (Kempainen 1982, 1 - 2.)

Koulunkäyntiin, kasvuun ja kehitykseen sekä kotiasioihin liittyy paljon tekijöitä, jotka vaativat jaksamista (Jarasto & Sinervo 1998, 163). Vaikka lapsella ei ole lomaa samassa merkityksessä kuin aikuisella, voidaan lapsenkin kohdalla perustellusti puhua lomasta ja loman tarpeesta, joka lähtee hänen psykofyysisistä kehitystarpeistaan ja välittömästä elämän- ja toimintaympäristöstään. Lapsi tarvitsee samalla

tavalla kuin aikuinen irtautumista arkipäivän toimintarutiineista. Lasten lomanvieton tarpeeseen oleellisesti vaikuttavat tekijät voidaan jakaa kahteen päätyyppiin:

1) *Lapsen suotuisan kehityksen kannalta rajoittavat, haitalliset ja kielteiset tekijät*, muun muassa:

-asuinympäristön, fyysisen ympäristön, sosiaalisen ja kulttuurisen ympäristön puutteellinen kyky tukea lapsen kehitystä ja vastata lapsen tarpeisiin tai suorastaan ympäristön haitallisuus (virikkeetön, toimintamahdollisuuksia ja turvallista ympäristön tutkiskelua ja kokeilua rajoittava ympäristö, virikkeiden ylitarjonta jne.)

-arkipäivän toimintarutiinien aiheuttamat fyysiset ja henkiset rasitukset (koulunkäynti jne.)

2) *Lapsen suotuisaa kehitystä tukevat ja edistävät, myönteiset tekijät*, muun muassa:

-perheyhteisön kiinteytyminen, harrastusten tukeminen, oppimismotivaation lisääntyminen jne. jotka voidaan saavuttaa ja pääasiassa toteutuvatkin ”tavanomaisen” vapaa-ajan puitteissa

-uuden kokeminen, ympäristön vaihdos, luonnonläheisyyden kokeminen (kaupunkilaislapselle) jne., joita jokapäiväisessä elämänympäristössä ei periaatteessakaan voi saavuttaa. (Kemppainen 1982, 3 - 4.)

Näin ollen lomanvieton tarpeen määrittävät tekijät ovat pitkälle, mutta eivät kuitenkaan täysin samat kuin muunkin vapaa-ajan kohdalla. Ympäristönvaihdoksella on lapselle itseisarvoinen merkityksensä. Mitä epätydyttävämmät lapsen arkielämän olosuhteet ovat, sitä enemmän korostuu ympäristön vaihdoksen merkitys. Toisaalta kaikki lapset tarvitsevat vapaa-aikaa ja lomaa. (Kemppainen 1982, 4.)

Maalaislapsi elää luonnon ympäröimänä, mutta kaupunkilaislapsella luontokokemukset voivat jäädä vähäisiksi. Ahon (1987, 166) mukaan luonnonläheisyyden kokemisella lomalla voi olla lapselle suuri merkitys. Tämä voi antaa lapselle emotionaalisia kokemuksia, mieleenpainuvia muistoja ja herkistää hänen tunne-elämäänsä. Lapsen oppiessa havaitsemaan, kokemaan ja arvostamaan kauneutta luonnossa ihmisten rakentamassa ympäristössä ja ihmistenvälisissä suhteissa, hän voi oppia suhtautumaan vastuullisesti toiseen ihmiseen, luontoon, kulttuuriin ja yhteiselämään. Lomalla voi siis olla lapsen henkiselle kasvulle aivan erityinen merkitys verrattaessa aikuisiin.

5 TUTKIMUKSEN LUONNE JA TUTKIMUSMENETELMÄT

5.1 Tutkimusongelmat

Aikuisten lomatoiveita ja lomanviettoa on selvitetty. Sen sijaan ei juurikaan tiedetä, mitä lapset odottavat lomalta ja kuinka toiveet heidän kohdallaan ovat toteutuneet. Loman sisällön tulisi olla lomailijalle mielekästä ja perustua vapaaehtoisuuteen. Koivusillan ja Sillanpään (1989, 50 - 54) mukaan 15 - 74-vuotiaiden mielestä loman onnistumisen kannalta tärkeimpiä asioita olivat ystävien, perheen tai sukulaisten seura ja vaihtelun hankkiminen. Perheen seuraa lomalla muita enemmän odottivat lapsiperheessä elävät (Koivusilta & Sillanpää 1991a, 55). Kodin ulkopuolella vietetty loma onnistui useammin kuin kotona vietetty loma. Kodin ulkopuolella lomailleilla lisääntyi myös useammin perheenjäsenten välinen yhteenkuuluvuus. (Koivusilta 1991, 139.)

Vuonna 1989 suomalaiset viettivät yleisimmin lomapäiviään omassa kodissaan (60,5 % lomailleista). Lomaa vietettiin kotona varsinkin, jos perheessä oli vähintään kaksi kouluikäistä lasta. (Suomalaisten lomat... 1990, 20 - 23.) Vuonna 2000 suomalaisten vapaa-ajanmatkat kotimaassa olivat yleisimmin (61,8 %) vierailumatkoja sukulaisten ja tuttavien luo. Valtaosa vapaa-ajanmatkoista ulkomaille tehtiin naapurimaahan Viroon. Talvikaudella suomalaisten suosituin lomakohde oli Kanariansaaret. (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 18 - 19, 37.) Lapsiperheistä 36 % teki ulkomaille vapaa-ajanmatkan. Se oli useammin kuin muilla kotitaloustyypeillä risteily tai lyhyt ulkomaanmatka (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 30 - 31, 42 - 43). Lomamatkailun esteinä (McIntosh & Goeldner 1986, 127 - 128) ovat useimpien taloudellisten resurssien puuttuminen, vapaa-ajan niukkuus, terveydelliset esteet, perhesyyt (esimerkiksi pienet lapset), kiinnostuksen puuttuminen sekä matkailuun liittyvät pelot ja riskit.

Perheen elämäntapa vaikuttaa luonnollisesti lapsen lomanviettoon. Ehkäpä tästä syystä lasten lomanviettoa tai lomatoiveita ei ole juurikaan tutkittu, vaan ollaan puhuttu yleisesti lapsiperheiden lomanvietosta perhenäkökulmasta. Tutkijalle heräsi kuitenkin mielenkiinto siitä, millaista tutkimustulosta lapsinäkökulma toisi tähän asiaan. Tältä pohjalta tutkimusongelmiksi nousivat seuraavat kysymykset:

1. Miten kuudesluokkalainen haluaisi viettää talvilomansa?

- *Missä loma halutaan viettää?
- *Kenen kanssa loma halutaan viettää?
- *Mitä toimintoja toivelomaan liitetään?
- *Mitä lomamotiiveja aineistossa ilmenee?

2. Kuinka tutkimuskoulun kuudesluokkalaiset viettivät talvilomansa vuonna 2001?

- *Missä loma vietettiin?
- *Kenen kanssa loma pääasiassa vietettiin?
- *Mikä oli loman pääasiallinen toiminnallinen sisältö?
- *Saivatko oppilaat mielestään viettää lomansa haluamallaan tavalla ja mitkä tekijät vaikuttivat tyytymättömyyteen?

5.2 Tapaustutkimus

Tutkimus on luonteeltaan tapaustutkimus. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2000, 123) mukaan tapaustutkimus on yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevia tapauksia. Kohteena on yksilö, ryhmä tai yhteisö ja kiinnostuksen kohteena prosessit. Yksittäistapausta tutkitaan luonnollisissa tilanteissa yhteydessä ympäristöönsä, josta yksittäistapaus on osa. Aineistonkeruussa käytetään useita metodeja, kuten tässä dokumentteja (kirjoitelmia) ja kyselylomaketta. Tutkimuksessa tavoitteena on ilmiöiden kuvailu. Anttilan (1996, 204) mukaan tapaustutkimuksessa ilmiötä pyritään tulkitsemaan/ ymmärtämään ja se kuvaillaan tiiviisti. Syrjälän, Ahosen, Syrjäläisen ja Saaren (1994, 13) mukaan lähtökohtana tapaustutkimuksessa on yksilöiden kyky tulkita inhimillisen elämän tapahtumia ja muodostaa merkityksiä maailmasta, jossa he toimivat. Tapaustutkijaa kiinnostavat ne merkitykset, joita tutkittava antaa toiminnoilleen omassa ympäristössään.

Cohenin ja Manionin (1995, 123) mukaan tapaustutkimuksen etuina on muun muassa se, että tapaustutkimus on ”voimakkaasti totta”, perustuu tutkittavan omiin kokemuksiin ja näin ollen tarjoaa luonnollisen pohjan yleistämislle. Tapaustutkimus siis sallii yleistykset. Tässä tutkimuksessa on kyse monitapaustutkimuksesta, jossa on mukana eteläsavolaisen koulun 45 kuudesluokkalaista. Tutkimustuloksia ei pyritä yleistämään. Tapaustutkimuksen tuotokset (esimerkiksi tässä kirjoitelmat) muodostavat kuvailevan materiaalin, josta voidaan tehdä erilaisia tulkintoja. Lisäksi

tapaustutkimusten lähtökohta on usein toiminnallinen ja niiden tuloksia myös sovelletaan käytännössä. Voidaan siis sanoa, että tapaustutkimukset ovat askel ”toimintaan”. (Cohen & Manion 1995, 123.) Staken (1994, 236) mukaan tapaustutkimuksessa on kysymys siitä, että halutaan optimoida tapauksen ymmärtäminen ennemmin kuin sen yleistäminen. Tapaustutkimus on kyseisestä tapauksesta oppimista. Tapaustutkimuksen etuihin kuuluu myös, että raportti sallii lukijan tehdä omia johtopäätöksiä tutkimuksen tuloksista (Cohen & Manion 1995, 123).

Hirsjärven ym. (2000, 155) mukaan kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä on muun muassa, että tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineisto kootaan luonnollisissa todellisissa tilanteissa. Lähtökohtana on aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Laadullisessa tutkimuksessa käsitellään tapauksia ainutlaatuisina ja tulkitaan aineistoa sen mukaisesti. Laadullista tutkimusotetta edustavat tässä tutkimuksessa oppilaiden tuottamat vapaamuotoiset kirjoitelmat ja niiden sisällön tarkastelu. Kyselylomakkeen tietyt osiot, muun muassa avoimet kysymykset (8, 9 ja 12) sisältävät myös laadullista aineistoa (ks. liite 1). Eskolan ja Suorannan (1998, 165) mukaan laadulliseen aineistoon voi soveltaa myös määrällistä analyysia. Tässä tutkimuksessa kirjoitelma-aineiston sisältöä katsottiin tarkoituksenmukaiseksi tiivistää kvantifioinnin avulla. Myös kyselylomaketutkimuksesta saadut tulokset kuvataan prosentuaalisina osuuksina. Tarkempaa tilastollista käsittelyä ei tässä tutkimuksessa katsottu tarpeelliseksi.

5.3 Tutkimuksen kulku ja tutkimushenkilöt

Aihepiiri tutkimukseen syntyi talvella 2000. Varsinainen aihe kypsyi helmikuussa 2001 aihepiiriin ja kirjallisuuteen perehdyttyäni. Aineistonkeruu suoritettiin huhtikuun alussa eteläsavolaisen noin 7000 asukkaan kunnan peruskoulun keskuskoululla. Tutkimushenkilöinä oli kuudensien A- ja B-luokkien 25 tyttöä ja 20 poikaa, eli yhteensä 45 oppilasta. Kyseisessä kunnassa talviloma oli ollut helmi-maaliskuun vaihteessa (viikko 9). Ennen varsinaista tutkimusta koulun rehtorilta ja oppilaiden vanhemmilta pyydettiin kirjallisesti lupa tutkimuksen suorittamiseen (liite 2). Kaikki oppilaat saivat luvan tutkimukseen osallistumiseen. Tutkimusaineisto analysoitiin kesällä 2001. Tässä vaiheessa tutkijalla oli apuna tutkimusapulainen. Tutkimuksen raportointi tapahtui talvella 2001 - 2002.

5.4 Aineiston hankinta ja analysointi

Tutkimusaineisto kerättiin siis yhdessä eteläsavolaisessa kunnassa torstai-päivänä 6.4.2001. Aineistokerääjänä toimi tutkija itse. Aineistonhankintamenetelminä käytettiin dokumentteja (kirjoitelmia) sekä puolistrukturoitua kyselylomaketta. Kuudesluokkalaisten talvilomatoiveita ja loman merkitystä yleensä kartoitettiin kirjoittelulla sekä kyselylomakkeella. Vuoden 2001 talvilomanviettoa ja siihen liittyviä tunteuksia selvitettiin kyselylomakkeella (liite 1). Hirsjärven ym. (2000, 172 - 173) mukaan kyselylomake sopii tutkimusmenetelmäksi, kun halutaan tietää, mitä ihmiset tekevät yksityiselämässään tai kun halutaan saada selville, mitä ihmiset ajattelevat, tuntevat, kokevat tai uskovat. Laadullisten metodien, kuten dokumenttien käyttöä puoltaa se, että tutkittavien näkökulmat ja ”ääni” pääsevät paremmin esille (Hirsjärvi ym. 2000, 155).

Tutkimus tehtiin kahdelle keskuskoulun kuudennelle luokalle, molemmille luokille samana päivänä peräkkäisinä aamutunteina samaa kaavaa noudattaen. Aikaa tutkimukselle varattiin 60 minuuttia/ luokka. Tutkimuksen ajan taululla oli esillä esteettisiä virikekuvia Suomen talvisesta luonnosta ja kauempaakin maailmalta. Kuvat olivat vain taustalla, eikä niitä esitelty millään tavalla. Tunnin alussa oppilaille kerrottiin tutkimuksen tarkoitus ja selitettiin toimintaohjeet. Aluksi jokainen oppilas kirjoitti erilliselle konseptipaperille kirjoitelman, jonka aiheena oli ”Näin haluaisin viettää talvilomani”. Kaikki käyttivät tähän aikaa 45 minuuttia. Kirjoitelman jälkeen oppilaat täyttivät kyselylomakkeen (liite 1), jossa kysyttiin muun muassa äskettäin pidettyyn talvilomaan liittyviä asioita sekä talvilomatoiveita. Kirjoitelman ja kyselylomakkeen täyttämisen välillä pidettiin lyhyt viiden minuutin virkistäytymistauko.

Aineistoa analysoitiin koko kesä 2001. Lomatoiveita koskeva kirjoitelma-aineisto oli osittain melko sekavaa ja luettelomaista, joten aineistonkäsittelyä selkiytettiin sillä, että jokaisesta kirjoitelmasta kirjoitettiin erikseen kortti, joka sisälsi kirjoitelman sisällön loogisessa järjestyksessä mitään tärkeää pois jättämättä. Tämän jälkeen kirjoitelmakorteista eroteltiin ne, jotka sisälsivät vain yhden selkeän lomaviettotoiveen (yksi lomaviettopaikka ja siihen liittyvät toiminnot). Suurin osa kirjoitelmista sisälsi kuitenkin useita lomaviettovaihtoehtoja. Näistä kirjoitelmista tutkija havaitsi, että noin 70 % oli sisällöltään sellaisia, joissa tuotiin esille selvä ensisijainen lomaviettoa koskeva toivomus. Loput kirjoitelmista sisälsivät monia vaihtoehtoja, joiden välillä ei esitetty prioriteettijärjestystä. Lomatoiveista nousi esille seuraavan-

lainen lomaviettäpaikkaa koskeva jako: ”kotona ja kotipaikkakunnalla” / ”kotimaanmatkalla” / ”ulkomaanmatkalla”. Lisäksi kirjoitelmissa tuotiin esille toive lomaseurasta sekä lomaan liittyvistä aktiviteeteista.

Kyselylomakeaineiston käsittely oli yksiselitteisempää. Lomatoiveita, ja lomaviettä koskevat kysymykset käsiteltiin määrällisesti niin, että tulokset ilmoitettiin prosentuaalisina osuuksina tai mainintojen määrinä. Laadullista aineistoa tuottavien kysymysten vastaukset raportoitiin kuvailevammin samalla tavalla kuin kirjoitelma-aineistonkin toiveet.

5.5 Tutkimuksen luotettavuus

5.5.1 Reliaabelius

Anttilan (1996, 405) mukaan reliabiliteetti-käsite kuuluu yleensä määrälliseen, kvantitatiiviseen tutkimukseen. Käsitteellä tarkoitetaan tutkimusmenetelmän ja käytettyjen mittareiden kykyä saavuttaa tarkoitettuja tuloksia. Syrjälän ja Nummisen (1988, 143) mukaan reliaabelius tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta, johdonmukaisuutta ja sisäistä yhtenäisyyttä. Sillä pyritään osoittamaan tutkimustulosten samana pysyminen, kun kohde pysyy ennallaan. Tässä tutkimuksessa esimerkiksi kyselylomakkeen kysymykset tehtiin yhdenmukaisiksi matkailutilastojen käyttämien käsitteiden kanssa siinä määrin kuin mahdollista.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ei voida tarkistaa tutkimusta toistamalla. Tapaustutkimus keskittyy yhteen tapaukseen ja sen lähtökohtana on ainutkertainen prosessitarkkailu, mikä on luonnollisesti tilannesidonnainen. Hedelmällisempi lähtökohta reliaabeliusarviointille on koko tutkimustilanteen arviointi. (Syrjälä ym. 1994, 101.) Tässä tutkimuksessa tutkimustilanne pyrittiin tekemään mahdollisimman luonnolliseksi. Oppilaita motivoitiin ja valmisteltiin tunnin alussa tavalliseen ainekirjoitukseen. Heille muun muassa luvattiin, että tutkimustiedot pysyvät nimettöminä. Anttilan (1996, 407 - 408) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa reliabiliteetilla tarkoitetaan aineiston käsittelyn ja analyysin luotettavuutta. Reliabiliteetikysymykset liittyvät ensisijaisesti siihen tutkimuksen vaiheeseen, jossa siirytään empiriasta teoriaan eli empiirisestä aineistosta analyysin kautta tulkintaan. Tutkijan tulee esimerkiksi noudattaa aineistoa käsitellessään yksiselitteisiä luokittelu- ja tulkintasääntöjä. Tutkijan tulisi myös kyetä osoittamaan, että juuri tätä tutkimusase-

telmaa käyttämällä ja juuri tätä kohderyhmää tutkimalla voidaan vastata tutkimuksen kysymyksenasetteluun. Tutkimusprosessin selkeällä ja yksityiskohtaisella kuvaamisella on pyritty parantamaan reliaabeliutta.

Satunnaisvirheitä voi mittauksiin syntyä monista syistä. Kyselytutkimuksessa vastaaja voi esimerkiksi muistaa jonkin asian väärin, ymmärtää kysymyksen toisin kuin tutkija on ajatellut, hän voi merkitä vastauksen väärin, tallennettaessa vastauksia tietokoneen muistiin saattaa tapahtua virheitä jne. (Anttila 1996, 405.) Tässä tutkimuksessa talviloman ja tutkimuksen suorittamisen välillä ei ollut niin pitkää taukoa, että suuria ”muistivirheitä” tapahtuisi. Tutkimuksen ajankohta valittiin tutkimuksen luotettavuutta silmällä pitäen. Kysymysten väärinymmärtämistä pyrittiin tutkimuksessa välttämään sillä, että kaikki kysymykset käytiin tutkijan johdolla yhdessä läpi ennen lomakkeen täyttämistä. Hankalat käsitteet selvitettiin oppilaille. Kyselylomakkeiden palautusvaiheessa tutkija kävi oppilaiden lomakkeet pikaisesti läpi niin, että niihin kyselylomakkeen kohtiin joihin oli pyydetty yhden vaihtoehdon rasti- tusta, oli vastattu ohjeiden mukaisesti. Tutkimuksen sisäistä reliaabeliutta olisi parantanut se, että tutkimuksen kaikissa vaiheissa olisi ollut kaksi tutkijaa. Kyselylomakkeiden vastausten käsittelyvaiheessa tutkimuksessa käytettiin kuitenkin tutkimusapulaista mekaaniseen merkitsemiseen ja laskemiseen. Kaikki kyselylomakkeen osiot vastauksineen merkittiin tietokoneelle kahteen kertaan ja maininnat laskettiin useamminkin kuin kahdesti. Myös kirjoitelmien sisältöjä käsitellessä käytettiin apuna tutkimusapulaista. Aineiston analysointi sujui joustavasti ilman erilaisia näkemyseroja.

5.5.2 Validius

Anttilan (1996, 402) mukaan validiteetilla eli ”pätevyydellä” tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä sillä on tarkoituskin mitata. Tutkimuksen validiteetin arviointi kohdistaa huomionsa kysymykseen, kuinka hyvin tutkimusmenetelmä ja siinä käytetyt mittarit vastaavat sitä ilmiötä, jota halutaan tutkia. Syrjälän ja Nummisen (1988, 136) mukaan validiudella tarkoitetaan yleensä tieteellisten löydösten tarkkuutta, eli tutkimuksessa tehtyjen johtopäätösten vastaavuutta siihen todellisuuteen, josta ne on saatu.

Jotta tutkija pystyisi arvioimaan tutkimuksen sisäistä validiteettia, tutkijan on pohdittava, havainnoiko ja mittasiko hän todella sitä, mitä hän ajatteli havain-

noivansa ja tutkivansa. Pahimmat uhat sisäiselle validiudelle ovat tutkijan vaikutukset ja väärät johtopäätökset. Ulkoisen validiuden arviointi edellyttää puolestaan arviointia siitä, missä määrin tutkijan tutkimuksen perusteella muodostamat oletukset ja käsitteet ovat siirrettävissä toiseen tilanteeseen tai toisia ryhmiä koskeviksi. Ulkoisen validiuden uhat koskevat raportointia. Raportissa tulee selvästi käydä ilmi tutkimuksen eri vaiheet, käsitteet, tekniikat ja teoria. (Syrjälä ym. 1994, 101; Syrjälä & Numminen 1988, 136.)

Tässä tutkimuksessa validiteettia pyrittiin lomatoiveiden tutkimisen osalta lisäämään triangulaatiolla. Triangulaation käyttöä tutkimuksessa perustellaan sillä, että yksittäisellä tutkimusmenetelmällä on vaikea saada kattavaa kuvaa tutkimuskohteesta. Kun jokin tutkimusmenetelmä kuvaa kohdetta vain yhdestä näkökulmasta, on useammalla menetelmällä mahdollista korjata tätä luotettavuusvirhettä. Menetelmätriangulaatiossa tutkimuskohdetta tutkitaan siis useilla eri aineistonhankinta ja -tutkimusmenetelmillä. (Eskola & Suoranta 1998, 69 - 70.) Validiteettia pyrittiin lisäämään myös varmistamalla, että oppilailta on riittävästi aikaa kirjoitelman kirjoittamiseen ja kyselylomakkeen kysymysten vastaamiseen. Hätköintiä ja ennen-aikaista tutkimuspapereiden palautusta ei sallittu. Kaikki käyttivät tutkimukseen yhtä paljon aikaa.

6 OPPILAIKEN TALVILOMATOIVEET JA -LOMANVIETTO VUONNA 2001

6.1 Oppilaiden talvilomatoiveet

Oppilaiden talvilomatoiveita tutkittiin kirjoitelman ”Näin haluaisin viettää talvilomani” avulla. Kirjoitelmalla pyrittiin selvittämään henkilökohtaisia toiveita ja ajatuksia lomaan liittyen. Kirjoitelma kirjoitettiin ennen kyselylomakkeen (liite 1) täyttämistä, jotta valmiit vastausvaihtoehdot eivät liikaa sitoisi ja johdattelisi oppilaan ajattelua. Tässä luvussa tarkastellaan aluksi kirjoitelmia, sitten kyselylomakkeen perusteella saatuja tuloksia.

Oppilaat kirjoittivat kirjoitelman siitä, miten he haluaisivat talvilomansa viettää. Tehtävänanto oli siis varsin vapaa. Tämä kuvastuikin oppilaiden tuotoksista. Jotkut kirjoittivat yhdestä lomakohdetoiveesta, esimerkiksi haaveesta päästä ulkomaille, toiset luettelivat useita erilaisia vaihtoehtoja niitä sen enempiä arvottamatta. Näissä ”monien lomatoiveiden” kirjoitelmissa ei ollut yleensä havaittavissa yhtä selvää lomatoivetta. Tällä perusteella kirjoitelmat voidaan jakaa seuraavasti:

A Kirjoitelmat, joissa ensisijainen lomatoive

B Kirjoitelmat, joissa monia vaihtoehtoisia lomatoiveita

Yhden henkilön kirjoitelmaa ei analysoitu, koska sen sisältö ei vastannut annettua aihetta.

Tarkasteltaessa oppilaiden lomatoiveita voidaan aineistosta muodostaa *lomakohteen* perusteella seuraavat luokat (suluissa kirjoitelmien lukumäärät):

A Kirjoitelmat, joissa ensisijainen lomatoive (31 kpl)

- Ulkomaanmatka (19 kpl)
- Kotimaanmatka (6 kpl)
- Loma kotona/ omalla paikkakunnalla (6 kpl)

B Kirjoitelmat, joissa monia vaihtoehtoisia lomatoiveita (13 kpl)

Lomakohteen ja toimintojen välisen suhteen tarkastelun kannalta on ollut tarkoituksenmukaista yhdistää A- ja B-ryhmät, joten kirjoitelmia tarkastellaan jatkossa pääsääntöisesti ilman tätä jakoa kokonaisuutena.

Kirjoitelmat olivat pituudeltaan jonkin verran vaihtelevia. Keskimääräinen pituus oli noin 1 - 2 A4-sivua. Osa kirjoitelmista oli kuvailevia tyyliin: *”Hotellihuoneeni pitäisi olla hyvä: parveke merelle päin, suuri makuuhuone, jossa paksupatjainen sänky sekä kylpyhuoneessa kylpyamme yms.”* Osa oppilaista, varsinkin pojat tyytyivät lyhytsanaiseen toteamiseen.

6.1.1 ”Ulkomaanmatka”

Ulkomaanmatka esiintyi ensisijaisena lomatoiveena 19 oppilaalla (= 43 % tutkimusjoukosta). Lisäksi ”monien vaihtoehtoisten lomatoiveiden” kirjoitelmissa mainittiin yhtä lukuun ottamatta kaikissa ulkomaanmatka niin, että se oli sekä tyttöjen että poikien yleensä ensimmäisenä mainitsema lomatoive. Suosituinta lomanviettoa talvimaviikolla olisi siis ulkomaanmatka. Matkaseuraksi kuudesluokkalaiset halusivat useimmiten oman perheen tai parhaan kaverin.

Ulkomaanmatkaa toivovista suurin osa mainitsi nimeltä yhden suosikkimatkakohteen. Muutama oppilas esitti toiveenaan pari samanarvoista vaihtoehtoa. Yhteistä näille kaikille kohteille oli, että ne olivat lähes poikkeuksetta aurinkolomakohteita. Ylivoimaisesti suurimman suosion saivat suomalaisten suosikkikohteet Kanariansaaret ja Espanja yleensä. Yli puolet ”Ulkomaanmatka ensisijaisena toiveena”-kirjoitelmista sisälsi nämä kohteet. Kanariansaarten matkasta oltiin haaveiltu mahdollisesti jo kauan: *”Jo pienestä pitäen olen haaveillut Teneriffasta”* (P1). Enemmän matkanneen oppilaan kirjoitelmasta puolestaan ilmeni: *”Tahtoisin viettää lomani Espanjassa. Olen ollut siellä jo neljä kertaa, joten tiedän, että siellä on ihanaa.”* (T1). Teneriffan saaren lisäksi Kanariansaarilta tarkemmin nimettiin Gran Canarian Puerto Rico. Manner-Espanjan kohteista mainittiin Costa del Sol.

Italia (erityisesti Rooma ja Venetsia) esiintyi vain tyttöjen kirjoitelmissa toivottuna matkakohteenä. Italiaa lomakohteenä perusteltiin muun muassa seuraavalla tavalla: *”Italiassa on kaunista, ihmiset mukavia ja ruoka hyvää”* (T2). Mielenkiintoisina Euroopan matkakohteinä mainittiin myös Britannia, Ranska (Pariisi ja Nizza) ja Kreikan Kypros. Kaukokohteista Egypti ja Thaimaa sekä yleensä Amerikan ja Australian mantereet olivat kiehtovia. Kaukokohteet kiinnostivat enemmän poikia. Kaikki lomamatkaa toivovat eivät halunneet massaturistikohteisiin. Omintakeisena poikkeuksena ilmeni muun muassa toive päästä *”seikkailulomalle koskemattomaan luontoon, jossa voisi harrastaa sukeltamista ja vuorikiipeilyä. Kohdetta ei olisi pi-*

lattu turismilla.” (T3) Samaan kategoriaan sisältyi yhden oppilaan toivomus ”*päästä tutustumaan Yhdysvaltojen Floridan maaseutuun ja erämaahan*” (P2). Yleensä ottaen ei ollut juurikaan havaittavissa eroja aurinkolomakohteiden ja muiden matkakohteiden toimintoihin liittyvissä toiveissa, joten niitä käsitellään tässä yhteisesti.

Vain yksi tyttöjen ulkomaanmatkatoiveista oli selkeästi kaupunkiloma. Tällä lomalla kirjoittaja halusi tehdä kiertomatkan lentokoneella Euroopan suurkaupungeissa. ”*Roomassa pysähdyttäisiin vaatekauppoihin shoppailemaan, josta jatkettaisiin Vatikaaniin ja sitä kautta Monacoon tutustumaan ruhtinas Rainierin linnaan. Ranskan Pariisissa pysähdyttäisiin hienoihin ravintoloihin ja kaupunkeihin. Viimeinen etappi olisi Englannissa Liverpool, josta hankittaisiin Beatles-tavaraa. Tällainen toiveiden loma toteutuisi, jos olisi rutkasti rahaa* (T4)”.

Muutammat pojat toivoivat talvilomalla risteilylomaa. Laivalla ”pidettäisiin hauskaa” ja katseltaisiin kannella merimaisemia. ”*Merta olisi kiva katsoa, vaikkakin se on jäässä*” (P3). Tallinnassa ja Tukholmassa olisi poikien mukaan mielenkiintoisia nähtävyyksiä, shoppailumahdollisuudet hyvät ja hinnat edulliset etenkin Tallinnassa.

Kirjoitelmista nousi esille selvästi oppilaiden kaipuu päästä pois Suomen talvipakkasista etelän lämpöön ja auringonvaloon. ”*Pääsis pois täältä kylmästä*” (P4) oli usein esiintyvä perustelu ulkomaanmatkatoiveelle. Aurinkolomaviikkoa pidettiin piristävänä: ”*Sit olis kiva mennä taas maanantaina kouluun pirteänä ja levänneenä*” (T5).

Etelänmatkalla tulisi rentoutua ja ”pitää hauskaa”. Sekä tyttöjen että poikien etelänmatkalla ehdottomasti odotetuina aktiviteetteina olivat uinti. ”*Voisipa vain uida meressä kesähelteellä, kun Suomessa on talvi*” (T6) –tyyppiset lausahdukset olivat yleisiä oppilaiden kirjoitelmissa. Erikoisempaa perustelua uimiselle esitti puolestaan erään oppilaan kommentti: ”*Uiminen on ihanaa, kun uimessa voi olla melkein miten päin tahansa*” (P5). Auringonotto ja yleensä löhöily rannalla olivat niin tyttöjen kuin poikienkin toivelistalla. Vähemmän kiinnostusta osoitettiin muihin ranta- ja vesiaktiviteetteihin kuten pelaamiseen, vesihiihtoon ja sukeltamiseen, jotka nekin saivat kuitenkin mielenkiintoa osakseen lähinnä poikien osalta.

Matkaan lähdettäisiin lentokoneella ja useimmiten heti perjantaina, jotta viimeisenä viikonloppuna ehtisi rentoutua vielä kotonakin ennen koulun alkua. Varsinkin ne oppilaat, jotka eivät olleet koskaan olleet lentokoneessa, unelmoivat itse lentomat-kasta. Siihen liittyvät toiminnot kiinnostivat paljon matkanneitakin: ”*Lentokoneessa*

saisimme puuhapaketin, koska näytämme aika nuorilta. Sitten pitäisimme hauskaa puuhapaketin tehtäviä ratkoessamme.” (T7) Samoin mukavalta tuntui ajatus viikosta hotellissa, jossa saisi nukkua pitkään ja nauttia valmiista palvelusta. Vain yksi ulkomaanmatkaa toivova tyttö halusi elää viikon vuokramökissä ”jossain etelässä”.

Kohdemaan ruokakulttuuri herätti sekä tyttöjen että poikien suurta kiinnostusta ja siitä oltiin jo aika hyvin etukäteen tietoisia. *”Matkalla haluaisin syödä hyvää Egyptin ruokaa ja jälkiruoaksi jäätelöä”* (T8). Kulinaristisiin lomaelämyksiin kuuluikin ehdottomasti jäätelön syöti.

Sekä tyttöjen että poikien loman kohokohtiin kuului shoppailu. Monet halusivat viettää vähintään yhden kokonaisen shoppailupäivän, jolloin kotiin viemiseksi hankittaisiin muun muassa tuijaita ja matkamuuistoja, kuten eräs oppilas kertoi: *”Mummoilleni toisin kävelykepit ja hedelmäkarkkeja”* (P6). Erityistä tyttöjen ja poikien kiinnostusta herätti vaatteiden hankinta talvilomamatkalta ja ostosmahdollisuuksista oltiinkin hyvin tietoisia jo etukäteen. Muun muassa Espanjasta voisi hankkia *”ihania vaatteita”* (T9). Poikia kiinnosti hankkia kotiin tuomisiksi myös tietokonepelejä.

Ajanviettoon liittyivät kohdemaan eläimet, kuten käynti eläinsafarilla, outojen eläinten tutkiminen sekä eläimistä huolehtiminen. Käynti ankkalammella ja riikinkukkojen syöttäminen jopa kuului muutaman tytön päivärituaaleihin. Yksi tyttö ilmoitti haluavansa tuoda kaikki kärsivät kulkukissat ja koirat mukanaan Suomeen.

Oppilaat halusivat matkallaan kokea jotain erilaista ja kaunista; katsella nähtävyyksiä ja nauttia maisemista. Joillakin oppilailla oli herännyt kiinnostus toivelomakohteeseensa koulun oppitunneilla. *”Roomassa olisi kiva käydä, koska meillä oli juuri Rooma-aihe historiassa. Siellä on kaikenlaisia hienoja nähtävyyksiä kuten Colosseum, Pantheon ja Circus Maximus. Haluaisin kävellä vanhoilla kaduilla ja voisin tutkia historiaa”* (P7). Tai toisen oppilaan toiveajatuksista: *”Egyptissä haluaisin kierrellä kaikissa kohteissa, koska siellä on ennen tapahtunut kaikkea jännää. Palatessamme meillä olisi paljon valokuvia siltä Egyptin reissulta”* (T10). Egyptissä mielenkiintoa herätti erityisesti pyramidit. Ranskan tunnilla katseltu video oli puolestaan herättänyt erään oppilaan kiinnostuksen Nizzaan matkakohteena. Yhtenä matkustamismotiivina esiintyi joissakin kirjoitelmissa status- ja arvostustekijät. Loman jälkeen voisi kertoa luokkatovereille matkasta. Matkustamista pidettiin ”hienona”, josta kaikki eivät pääse osalliseksi.

6.1.2 ”Kotimaanmatka”

Kotimaanmatka esiintyi lomatoiveena kaikkiaan 19:ssa kirjoitelmassa (=43 % tutkimusjoukosta), joista kuudella oppilaalla se esiintyi ensisijaisena lomatoiveena (=14 % tutkimusjoukosta). Toivottu kotimaanmatka oli joko Lapin laskettelumatka, vierailu- tai sukulaismatka toiselle paikkakunnalle (useimmiten pääkaupunkiseudulle) tai harvemmin kaupunkiloma yöpyen maksullisessa majoituksessa. Kotimaanmatkalta odotettiin lähinnä ystävien, perheen tai sukulaisten seuraa, vaihtelua arkeen ja yleensä iloa matkustamisesta.

Useimmiten toivottu kotimaanmatka oli Lapin matka (10 mainintaa). Sinne lähdettäisiin perheen ja kavereiden kanssa ennen kaikkea laskettelemaan ja nauttimaan yhdessäolosta. Muutamat halusivat harrastaa perinteistä murtomaahiihtoa kunnan hiihtoladuilla ja samalla nauttia Lapin maisemista. Lapissa olisi mukava viettää talvilomaa, kun on paljon lunta. Poikia kiinnosti myös koiravaljakko- ja poroajelut, moottorikelkkasafarit sekä vaeltaminen tuntureilla. Mökkiloma Lapissa tarjoaisi vaihtoehtoisesti myös mahdollisuuden eränkäyntiin; voisi esimerkiksi metsästää ja kalastaa.

Talvilomaviikolla haluttiin myös matkustaa yksin, kaverin tai perheen kanssa tapaamaan kauempana asuvia lähisukulaisia, joten sukulais- ja vierailumatkat toiselle paikkakunnalle (7 mainintaa) olivat lähes yhtä usein toivottuja kuin lasketteluloma Lapissa. Useimmiten nämä matkat kohdistuivat pääkaupunkiseudulle, joten maalaislapselle tärkeää olivat myös kaupungin mukavuudet. Lomaviikkoa vanhemman sisaren tai veljen luona oppilaat pitivät unelmalomana. Tärkeintä tällaisessa lomavietossa olisi rento yhdessäolo. Laitettaisiin yhdessä hyvää ruokaa tai syötäisiin kaupungilla, käytäisiin ostoksilla, tutustuttaisiin nähtävyyksiin tai käytäisiin tapauksissa mahdollisesti paikkakunnalla asuvia sukulaisia. Talvilomalla olisi myös mukavaa tavata samanikäisiä serkkuja ja isovanhempia. Jos mummola oli maalla, mentäisiin sinne rentoutumaan ja hoitamaan eläimiä. Kaupunkimummolassa tai kaupunkiserkkujen luona haluttiin nauttia vierailun ohella muun muassa shoppailusta. Liikunta-aktiiviteettia ei sukulaismatkoilla niinkään kaivattu; jos sellaista toivottiin se oli uimahallikäynti tai laskettelua. Avioerolapsilla odotettua oli päästä pitemmäksi ajaksi isän luokse toiselle paikkakunnalle, kuten eräs oppilas totesi: *”Joka toinen viikonloppu ehdimme olla vain kaksi päivää yhdessä. Siksi olen kaikki pitkät lomat aina isän luona”* (P8).

Muutama oppilas halusi viettää kaupunkilomaa yöpyen maksullisessa majoituksessa hotellissa tai viihdekympylässä. Mieluisia kaupunkilomakohteita olivat Helsinki ja Tampere, jonne matkustettaisiin junalla ja kaverin kanssa. Kaupunkiloma kestäisi noin viisi päivää ja se sisältäisi monenlaista virkistystoimintaa. Loman ensimmäinen viikonloppu varattaisiin kuitenkin kotonaoloon ja rentoutumiseen, samoin kuin loman viimeinen viikonloppu kouluun valmistautumiseen. Pääkaupunkimatkassa houkutteli shoppailu ja viihde. Loman kohokohtia olisi myös ruokailut hampurilaisravintolassa sekä nautiskelu hotellielämästä yleensä: *”Koko keskiviikko-päivän oleskelisimme vain hotellissamme”* (T11). Helsingin matkaan oli mahdollisesti liitetty pikainen laivamatka Ruotsiin. Tampereen matkaan kuului kaupunkikiertoajelu, käynti Näsinneulassa, käynti elokuvissa, uimahallissa ja laskettelua. Kylpyläloman motiivina oli uinti ja rentoutuminen: *”voisi uida ja samalla rentoutua niin, että kouluasiat unohtuisivat”* (T12).

6.1.3 ”Loma kotona / omalla paikkakunnalla”

Monen oppilaan mielestä kotona vietetty loma on hyvä tapa viettää lomaa. ”Loma kotona/ omalla paikkakunnalla” esiintyi lomatoiveena 15:llä oppilaalla (34 % tutkimusjoukosta), joista kuudella oppilaalla (=14 % tutkimusjoukosta) ensisijaisena lomatoiveena. Suurin osa koko tutkimusjoukosta halusi myös pyhittää ainakin loman ensimmäisen tai jälkimmäisen viikonlopun kokonaan kotonaololle.

Kotiloman motiivina oli yleensä lepääminen ja oleskelu tekemättä mitään erikoista, kuten seuraavassakin: *”Haluaisin olla kotona ja nukkua. En oikeastaan haluaisi tehdä mitään erityistä, sillä lomathan ovat lepäämistä varten ja joskus kavereistakin tarvitsee lomaa. Minä en ainakaan haluaisi yhtä tippaa ulkomaille, vaikka sielläkin voisi olla hauskaa. Mielestäni helmikuu on tosi tyhmä lomakuukausi, koska silloin ei voi tehdä muuta kuin talviurheilla tai lähteä jonnekin ja minä taas inhoan talviurheilua ja matkustamista”* (T13). Kotilomalla nautitaan siitä, että ollaan ilman aikatauluja ja varsinkin aamulla nukutaan pitkään, koska ei tarvitse herätä aikaisin kouluun.

”Lomaa kotona / kotipaikkakunnalla” toivovat oppilaat odottivat lomaltaan yleensä ystävien seuraa (12 mainintaa). Päivä- ja yökyläilyt kavereiden ja serkkujen kesken paikkakunnalla olivat yleisiä toiveita. Välillä hoidettaisiin sosiaalisia suhteita sähköpostitse ja tekstiviesteillä. Myös perhekeskeisyys näkyi oppilaiden kir-

joitelmissa (5 mainintaa): ”*Kotonaolo riittäisi mainiosti, jos vain saisi olla perheen kanssa*” (P9). Välillä käytäisiin tapaamassa paikkakunnalla asuvia isovanhempia (3 mainintaa).

Erityisesti tytöillä mieluisen kotilomaan liittyivät eläimet, vaikkapa niin, että kävisi lomalla koiran kanssa ulkoilemassa tai vierailisi eläinkaupassa katsomassa eläimiä. Yksi oppilas kuvasi lomaodotuksiaan seuraavasti: ”*Kaikkein eniten haluan lomallani viettää aikaa rakkaiden lemmikkieni kanssa niin, että hellin ja hemmottelen niitä. Kanin kanssa haluaisin viettää enemmän aikaa kuin kenenkään muun kanssa. Elli-kani saisi olla aamu kymmenestä iltä kymmeneen asti vapaana. Katsottaisiin välillä sohvalla telkkaa ja nukkuisin päiväunet Elli kainalossa. Opettaisinkin Ellille vähän temppuja...*” (T14).

Toivottu ajanviete kotona oli luonteeltaan rentoa oleskelua. Kotona katseltaisiin lähinnä televisiota ja pelattaisiin tietokoneella. Leppoisaan lomaviettoon kuuluisi myös erityisesti tytöillä kirjojen ja lehtien lukeminen ja musiikin kuuntelu. Talviurheilulajeista hieman kiinnostusta osoitettiin luisteluun, hiihtoon sekä lasketteiluun, jota voisi harrastaa päiväkäynnillä naapurikunnassa. Muutama halusi lomaviikolla nauttia lumileikeistä ja pilkkimisestä. Kotona vietettyyn lomaan toisi maalailapselle toivottua vaihtelua päivämatka lähikaupunkeihin, joissa voisi ennen kaikkea shoppailla, sillä muun muassa ”*vaateostokset olisivat ehdottomasti osa unelmaloma*” (P10). Käynti lähikaupungin uimahallissa olisi myös mieluisaa.

Muutama oppilas halusi viettää talvilomansa kotipaikkakunnalla omalla mökillä. Tällainen toiveiden loma vietettiin esimerkiksi isän ja pojan kesken. Toiveiden loma sisälsi leppoisa ja kiireetöntä tekemistä yhdessä isän kanssa; mopoajelua mökkitiellä, pilkkimistä, puusavottaa, kortinpeluuta, radion kuuntelua ja makkaranpaistoa. Aamulla nukuttaisiin pitkään. Saisi nauttia siitä, kun ”*isä antaa tehdä melkein mitä vaan*”. Tälle pojalle loma merkitsi ”*rauhallista yhdessäoloa isän kanssa*” (P11).

6.1.4 Mieluisimmat talvilomanviettotavat

Kysymyslomakkeen kohdassa 10 oppilaiden tuli kirjata viisi heille mieluisinta talvilomanviettotapaa. Oppilaiden tarkat vastaukset kolmen ensimmäisen vaihtoehdon kohdalla löytyvät liitteestä 3. Näistä vastauksista muodostettiin tarkemmat luokat, jotka näkyvät taulukossa 8.

TAULUKKO 8. Kuudesluokkalaisten lomaviettotoiveet

<i>Lomaviettotapa</i>	<i>Mieluisin vaihtoehto</i>	<i>2. mieluisin vaihtoehto</i>	<i>3. mieluisin vaihtoehto</i>	<i>Vastauksia yhteensä</i>
Matka ulkomaille	15	6	1	22
Matka Suomessa	1	5	-	6
Matka ”johonkin”	4	-	1	5
Kylpylässä	1	-	1	2
Lapissa / lasketteluloma	1	4	3	8
Risteilyllä	1	2	1	4
Maalla / mökillä	-	1	1	2
Kaupungissa / ”shoppailemalla”	2	-	5	7
Kotona	3	-	7	10
Perheen / perheenjäsenen kanssa	4	5	2	11
Kavereiden kanssa	4	12	7	23
Sukulaisten kanssa / mummolassa	2	6	6	14
Yksin	-	-	2	2
Tietokoneaktiviteetit / Tv / lukeminen	3	1	1	5
Liikunta / uimahalli	2	1	6	9
Hoitaa eläimiä	1	1	-	2
Rentoutumalla / nukkumalla / pitämällä hauskaa	1	1	1	3

Taulukon ensimmäisessä pystysarakkeessa on lueteltu oppilaiden lomatoiveet. Seuraaviin pystysarakkeisiin on koottu oppilaiden vastaukset mieluisuusjärjestyksessä. Toiseen pystysarakkeeseen on siis listattu mieluisimmat lomatoiveet. Esimerkiksi ulkomaanmatkan mieluisimpana vaihtoehtona ilmoitti 15 oppilasta. Viimeiseen pystysarakkeeseen on laskettu kolmen mieluisimman vaihtoehdon vastausten yhteismäärä lomatoiveittain.

Verrattaessa tutkimusjoukon ensimmäisiä vastauksia, eli siis mieluisinta lomaviettotapaa suosituimmaksi lomaviettotavaksi nousee ulkomaanmatka, 33 % (15/45). Ulkomaanmatkan lisäksi muunlaisen matkan mainitsi 10 vastaajaa (yleensä matka, kotimaanmatka, kylpylä, risteily, lasketteluloma sekä kaupunki/”shoppailu”). Täten matkan ensimmäisenä vaihtoehtona valitsi 25/45, eli yhteensä 56 % oppilaista. Tämän perusteella voidaan todeta, että oppilaat selvästikin haluavat lomalla ympäristönvaihdosta ja ”irtiottoa arjesta”. Matkustamisen jälkeen seuraavak-

si yleisimmin mainitut toiveet olivat ”kavereiden kanssa” sekä ”perheen / perheenjäsenen kanssa” (molemmissa 4 vastausta eli 9 %). Oppilaiden vastauksista voidaan havaita, että osa määritteli lomatoiveensa kohteittain, osa puolestaan ilmoitti, kenen kanssa haluaisi lomansa viettää. Tarkasteltaessa mieluisinta lomanviettotapaa 35 vastaajaa ilmoitti vastauksessaan kohteen tai toiminnon, 10 vastaajaa jonkin henkilön tai ihmisryhmän.

Tarkastelun kohteeksi on nostettu ainoastaan kolme ensimmäistä toivetta, koska osa tutkittavista on ilmeisesti olettanut muun muassa vastausvaihtoehdon viisi olevan epämieluisin vaihtoehto. Näin ollen viimeiset vastausvaihtoehdot ovat tulkinnanvaraisia, koska kysymys on ymmärretty ainakin osin kahdella tavalla. Tätä näkemystä puoltaa se, että osa tutkittavista ilmoitti viidenneksi vaihtoehdoksi saman vaihtoehdon kuin minkä hän ilmoitti epämieluisaksi lomanviettotavaksi (kysymys 12). Esimerkkinä yksi oppilas ilmoitti sairaalan.

Kun tarkastellaan kolmea mieluisinta lomanviettoa kokonaisuudessaan, mieluisimmaksi vaihtoehdoksi nousevat ”kavereiden kanssa” (23 vastausta) ja ”matka ulkomaille” (22 vastausta). Tässä tapauksessa koko tutkimusjoukon kolme ensimmäistä toivetta on laskettu kokonaisuudessaan yhteen erottelematta järjestystä. ”Kavereiden kanssa” ja ”matka ulkomaille” jälkeen seuraavaksi suosituimmat lomanviettotavat ovat ”sukulaisten kanssa / mummolassa” (14 vastausta - tosin mummola sai vain 3 vastausta), ”perheen / perheenjäsenen kanssa” (11 vastausta) ja ”kotona” (10 vastausta). Oppilaat ovat siis nostaneet vastauksissaan esille matkan lisäksi ihmissuhteet. Loma kotona ei ilmeisestikään ole huono vaihtoehto, jos sen saa viettää haluamiensa ihmisten kanssa.

Lomaseuratoivetta selvitettiin tarkemmin kyselylomakkeen kohdassa 11: ”*Kenen kanssa haluaisit lomasi mieluiten viettää?*” Vastausten perusteella voidaan todeta, että mieluiten lomaa vietettäisiin oman perheen/perheenjäsenen kanssa (28 mainintaa). Lähes yhtä toivottua olisi ystävien/kavereiden seura (25 mainintaa).

Kysymyksessä 12 selvitettiin epämieluisista lomanviettoa: ”*Miten et haluaisi missään tapauksessa lomaasi viettää?*” Oppilaiden tarkat vastaukset ilmenevät liitteestä 4. Epämieluisin vaihtoehto oli ”lomanvietto yksin” (29 %). Oppilaista 13 % ei haluaisi viettää lomaansa ”kotona” ja toisaalta 11 % kokee ikäväksi ”matkustamisen” ja lomanvieton ”ulkomailla”. Osa oppilaista koki siis ikäväksi matkustamisen, osa kotona olon. Vastauksista ilmeni myös erilaiset yksittäiset kielteiset tunteet erilaisia asioita kohtaan.

6.2 Talvilomanvietto vuonna 2001

6.2.1 Lomanviettopaikka

Kyselylomakkeen kohdassa 3 oppilailta tiedusteltiin: ”Missä vietit tänä vuonna viikon talviloman?” Vastaukset ilmenevät taulukosta 9.

TAULUKKO 9. Talvilomanviettopaikka vuonna 2001

<i>Lomanviettopaikka</i>	<i>Oppilasta (n=45)</i>	<i>% oppilaista</i>
Pääosin kotona	27	60
Osan kotona, osan matkoilla	15	33
Koko viikon matkoilla	3	7

Talvilomaa vietettiin pääasiassa kotona. ”Pääosin kotona” –vietettyyn lomaan sisältyivät myös kyläilyt/ sukulaisvierailut paikkakunnalla sekä päiväkäynnit lähikaupungeissa. Kolmasosa vastaajista vietti lomansa osin kotona, osin matkoilla. Vain muutama oppilas vietti koko lomaviikkonsa matkoilla.

Kysymyksessä 4 tiedusteltiin oppilailta seuraavaa: ”Jos olit matkoilla, millaisen matkan teit?” Taulukosta 10 ilmenee, millaisia matkoja oppilaat tekivät.

TAULUKKO 10. Talvilomamatkat vuonna 2001

<i>Matkan tyyppi</i>	<i>Oppilasta</i>
Vierailumatka toiselle paikkakunnalle sukulaisten tai tuttavien luo	17
Kotimaanmatka (yöpyminen maksullisessa majoituksessa)	3
Mökkimatka (omalle talviasuttavalle mökille)	3
Ulkomaanmatka	1

Tutkimusaineistosta ilmeni, että tehdyt talvilomamatkat olivat yhtä lukuun ottamatta kotimaanmatkoja. Ainoa ulkomaanmatka tehtiin Viroon ja sekin oli kestoltaan lyhyt (1 - 3 vrk). Selvästi eniten matkoja tehtiin sukulaisten tai tuttavien luo toiselle paikkakunnalle. Loput matkat olivat matkoja omalle talviasuttavalle mökille, sekä kotimaanmatkoja, joissa yövyttiin maksullisessa majoituksessa.

Noin puolet vastaajista (51 %) jätti vastaamatta kysymykseen 4. He olivat luonnollisesti pääosin kotona lomansa viettäviä henkilöitä. Kysymyksessä 3 ilmoitti 60 % tutkimusjoukosta viettäneensä talvilomansa pääosin kotona. Sama oppilas on voinut tehdä lomallaan kahdenkin tyyppisiä matkoja. On myös mahdollista, että muutamat oppilaat ovat kirjanneet pienet sukulais- tai tuttavavierailut omalla paikkakunnalla vierailumatkoiksi toiselle paikkakunnalle kysymyksessä 4. Tähän viittaa myös sukulaisten ja tuttavien luona matkanneiden korkeahko osuus.

6.2.2 Pääasiallinen lomaseura

Kysymys 5 selvitti lomaseuraa: ”*Keiden kanssa pääasiassa vietit talvilomasi?*” Lomaseura selviää taulukosta 11.

TAULUKKO 11. Pääasiallinen lomaseura talvilomalla 2001

<i>Pääasiallinen lomaseura</i>	<i>Oppilasta (n=43)</i>
Perheenjäsenten kanssa	27
Ystävien/kavereiden kanssa	10
Isovanhempien kanssa	2
Muiden sukulaisten kanssa	4
Yksin	0

Oppilaat ilmoittivat viettäneensä talviloman pääasiassa perheenjäsenten kanssa. Pääasiassa perheenjäsenten kanssa lomailleista lähes puolet (15 henkilöä) ilmoitti viettäneensä loman ”koko perheen kanssa”. Lomanvietto ystävien / kavereiden kanssa oli toiseksi yleisintä. Isovanhempien ja ”muiden sukulaisten” lomaseura oli harvinaisempaa. Kukaan ei viettänyt talvilomaansa yksin. Kysymykseen 5 vastasi kaksi oppi-

lasta rastittamalla virheellisesti kaksi vaihtoehtoa, joten heidän vastauksensa hylättiin. Näissäkin vastauksissa oli mukana sekä perheenjäsenet että ystävät.

6.2.3 Loman pääasiallinen toiminnallinen sisältö

Kysymyksessä 6 selvitettiin vietetyn talviloman sisällöllistä luonnetta: ”*Mikä seuraavista kohdista luonnehtii parhaiten tämänvuotista talvilomanviettoaasi?*”

- a) *Katselin Tv:tä tai videoita, pelasin itsekseni video/ tietokonepelejä, surfailin internetissä, kuuntelin musiikkia tai lueskelin kirjoja ja lehtiä*
- b) *Tapasin kavereita, kävin juhlissa, ”shoppailin” tai kävin elokuvissa jne.*
- c) *Harrastin liikuntaa*
- d) *Ansaitin rahaa, autoin kotitöissä tai tein muuta työtä*

Vastaukset ilmenevät taulukosta 12.

TAULUKKO 12. Pääasialliset toiminnot talvilomalla 2001.

<i>Kohta</i>	<i>Luonnehtii parhaiten (n=41)</i>	<i>Luonnehtii 2. parhaiten (n=40)</i>	<i>Yhteensä (n=81)</i>
A	21	7	28
B	9	15	24
C	7	13	20
D	4	5	9

Tarkasteltaessa oppilaiden tämänvuotista talvilomanviettoa, eniten vastauksia saatiin kohtaan a) *Katselin Tv:tä tai videoita, pelasin itsekseni video/ tietokonepelejä, surfailin internetissä, kuuntelin musiikkia tai lueskelin kirjoja ja lehtiä*. Kyseinen kohta luonnehtii itsekseneleskelua ja toimintaa, joka on luonteeltaan passiivista. Toiseksi eniten vastauksia tuli kohtaan b) *Tapasin kavereita, kävin juhlissa, ”shoppailin” tai kävin elokuvissa jne.* Tämä vaihtoehto kuvaa niin sanottua sosiaalista tyyppiä. Ensimmäisistä ilmoitti harrastaneensa vain 7 oppilasta (17 %) ja ensimmäisistä tai toissijaisesti 20 oppilasta (25 %). Noin joka kymmenes oppilas ilmoitti tehneensä lomaviiikkona töitä joko ensimmäisistä tai toissijaisena toimintona.

Kysymyksessä 6 sai kirjata viivalle myös oman vaihtoehdon, jos edellä mainitut vaihtoehdot eivät kuvanneet vastaajien mielestä heidän lomansa toiminnallista sisältöä. Tästä nousi uusi luokka ”sukulaisten kanssa”, jonka oli kirjannut ensisijaisesti kolme oppilasta. Koska sukulaisten kanssa vietetyn loman sisältö ei tarkemmin käynyt vastauksista ilmi, oletetaan tämän kohdan vastaavan sisällöllisesti kohtaa b eli sosiaalisen tyypin lomaviettoa. Tämä on epäselvyyden vuoksi jätetty kuitenkin pois tarkastelusta. Kysymyksen 6 vastauksissa ilmeni hieman katoa ja yksi vastaus jouduttiin hylkäämään.

6.2.4 Vapaaehtoisuuden kokeminen ja tyytymättömyyden syyt

Kyselylomakkeen kohdassa 7 oppilailta tiedusteltiin: ”*Saitko tänä vuonna viettää talvilomasi haluamallasi tavalla?*” Oppilaiden vastaukset ilmenevät taulukosta 13.

TAULUKKO 13. Oppilaan kokemus siitä, saiko hän viettää talvilomansa haluamallaan tavalla

<i>Vaihtoehto</i>	<i>Oppilasta (n=45)</i>	<i>% oppilaista</i>
”Kyllä”	35	78
”Ei”	10	22

Taulukosta ilmenee, että suurin osa oppilaista vastasi ”kyllä”. Noin joka viides vastaajista vastasi puolestaan ”ei”, eli he eivät mielestään saaneet viettää talvilomaansa haluamallaan tavalla. Näyttää siis siltä, että lomaa vietettiin pääsääntöisesti ainakin osittain omien toiveiden mukaisesti.

Syytä siihen, että lomavietto ei sujunut niin kuin olisi toivottu, tiedusteltiin kysymyksessä 8: ”*Miksi vastasit ”en” kysymykseen 7?*” Vastauksista ilmeni muun muassa, että osalla oppilaista syynä oli tyytymättömyys lomaseuraan. Tärkeät ihmiset olivat lomalla eri paikassa vastaajan kanssa. Tällaista sosiaalista tyytymättömyyttä kuvastavat seuraavat vastaukset:

”Olin viikon pois kavereideni luota. Jouduin kestäämään ärsyttävää serkkuani koko viikon.” (T1)

”Isoveljeä ja -siskoa en nähnyt niin paljon kuin olisin toivonut. Enkä päässyt yksin heidän luokse.” (T2)

”Olin vastoin tahtoani mummolassa.” (P1)

Lomalla perheen sisäiset ihmissuhteet saattoivat myös kärjistyä:

”Siskoni oli todella pahalla päällä. Riitelimme koko viikon.” (T3)

Joidenkin oppilaiden mielestä loma ei yksinkertaisesti tuonut toivottua vaihtelua arkirutiineihin:

”Olisin halunnut viettää loman jossakin muualla kuin kotipaikkakunnalla.” (P2)

”En päässyt risteilylle enkä laskettelemaan.” (P3)

”Olisin halunnut päästä uimahalliin tai ulkomaille.” (T4)

Syynä mainittiin useimmiten vanhempien työvelvoitteet ja henkilökohtaiset menemiset. Lomamatka ei ollut käytännössä mahdollinen ja aika vanhempien kanssa jäi vähiin. Loma ei tuonut toivottua vaihtelua:

”Äiti oli töissä melkein koko viikon. Olisin halunnut päästä uimahalliin tai ulkomaille.” (T5)

”Äitillä oli menoja. Olisin halunnut lähteä ulkomaille.” (P4)

”Emme oikein päässeet minnekään, kun iskä oli suurimman osan lomasta töissä. Se ei saanut vapaata, vaikka olisi halunnut.” (T6)

Saattoi olla myös niin, että lomalla ei saanut riittävästi levätä:

”Jouduin heräämään lomalla liian aikaisin.” (T7)

Yksi oppilas puolestaan kertoi olevansa tyytymätön siihen, ettei edes lomalla saanut pelata tietokoneella niin paljon kuin olisi halunnut.

Ne oppilaat, jotka eivät olleet tyytyväisiä lomaansa, vastasivat vielä kysymykseen 9: *”Jos et saanut viettää lomaasi haluamallasi tavalla, miten olisit halunnut sen viettää?”* Vastauksista ilmeni, että vaihtelu ja virkistys olivat jääneet lomalla väliin. Lomalla oltaisiin haluttu lähteä ulkomaan- tai kotimaanmatkalle tai edes vain lyhyelle päiväkäynnille uimahalliin. Myös sosiaaliset suhteet nousivat vastauksissa selvästi esille. Loma oltaisiin haluttu viettää kavereiden tai sisarusten kanssa. Lomalla oltaisiin haluttu nauttia myös yksinkertaisesti siitä, että on kerrankin mahdollisuus nukkua aamulla pitkään.

6.3 Yhteenveto

Koululaiset halusivat talvilomallaan useimmiten vaihtelua ja ”irtiottoa arjesta”, mutta usein myös lepäämistä ja oleskelua tekemättä mitään erikoista. Lomalta odotettiin yhdessäoloa perheen ja ystävien kanssa. Koululaisista muodostui lomatoiveiden perusteella seuraavanlaiset lomailijatyypit: ”ulkomaanmatkailijat”, ”Lapinmatkaajat”, ”sukulaismatkaajat”, ”kaupunkimatkailijat” ja ”kotona lomailijat”.

56 % oppilaista toivoi mieluisimpana lomatoiveenaan ”yleensä matkaa”: 43 % halusi ulkomaanmatkalle ja useimmiten aurinkolomakohteeseen. Eniten kiinnostusta osoitettiin Espanjan lomakohteisiin, erityisesti Kanariansaariin. Uimisen ja auringonoton ohella kiinnostusta herätti varsinkin shoppailumahdollisuudet ja hyvä ruoka.

Koululaisia kiinnosti myös matkustaminen kotimaassa ja erityisesti loma Lapissa laskettelusta ja rennosta yhdessäolosta nauttien. Lähes yhtä toivottu oli myös vierailumatka sukulaisten ja tuttavien luo erityisesti pääkaupunkiseudulle, jossa sosiaalisen kanssakäymisen ohella maalaislapselle olisi tarjolla suuren kaupungin mukavuudet, kuten hyvät shoppailumahdollisuudet. Unelmalomana mainittiin viikko isosiskon tai -veljen luona. Junamatka kaverin kanssa Helsinkiin tai Tampereelle yöpyen hotellissa oli muutamille toiveiden talviloma. Loma kotona / omalla paikkakunnalla oli monen mielestä (34 % tutkimusjoukosta) hyvä vaihtoehto ja jopa ensisijainen lomatoive 14 %:lla oppilaista. Usein ”kotilomailijoiden” mielestä matkustaminen oli rasittavaa. Lomalla haluttiin olla ilman aikatauluja. Omalla paikkakunnalla vietetty toiveloma saattoi olla esimerkiksi loma mökillä isän ja pojan kesken nauttien kiireettömästä yhdessäolosta. Kotilomailussa näkyi perhekeskeisyys. Vaihtelua kotilomaan toisi päiväkäynti lähikaupunkiin uimahalliin tai shoppailemaan.

Suurin osa (60 %) oppilaista vietti vuoden 2001 talviloman pääosin kotona / kotipaikkakunnalla. Vain yksi oppilas lomaili ulkomailla. Kotimaanmatkat olivat lähinnä vierailumatkoja sukulaisten ja tuttavien luo. Lomaviikko vietettiin lähinnä perheenjäsenten ja ystävien kanssa. Lomaviikon toiminnallinen sisältö oli luonteeltaan pääasiassa tv:n / videon katselua, video- / tietokonepelien pelaamista itsekseen, internetissä surffailua, musiikin kuuntelua, lueskelua sekä kavereiden tapaamista. Valtaosa oppilaista (78 %) oli mielestään saanut viettää äskettäisen talviloman haluamallaan tavalla. Tyytymättömyys lomanviettoon liittyi oppilaiden mukaan lähinnä ei-toivottuun lomaseuraan ja vaihtelun puutteeseen.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen päätulosten tarkastelua

Maaseudun lasten elinympäristöä ajatellen oli odotettavaa, että toiveiden lomaan liittyy suuri halukkuus matkustamiseen ja etenkin ulkomaanmatkoihin (vrt. Kuukasjärvi 1995, 38 - 42), kuten tämä tutkimus osoittikin. Myös aikuisilla oli Koivusillan ja Sillanpään (1989, 61) mukaan eniten halukkuutta ulkomaanmatkailuun lomaviettomuotona. Näyttää siis siltä, että kaiken ikäisten mielestä ympäristönvaihdos mahdollistaa parhaiten lomavirkistykseen ja irtioton arjesta. Kuitenkin Salmen (1998, 25 - 29) mukaan eniten lapsiperheissä oli laman seurauksena lapsen arvion mukaan luovuttu muun muassa lomamatkoista, mikä tuntui lapsista ikävältä. Lasten eniten toivoma talvimatka, etelänmatka merkitsee tämän tutkimuksen 12-vuotiaalle - kuten usein aikuisellekin - etenkin pääsyä ”pois” Suomen kylmyydestä ja pimeydestä sekä kunnon irtiottoa arjen kuvioista. Erityistä kiinnostusta 12-vuotiaat osoittivat suomalaisten suosituimpaan talvilomakohteeseen Kanariansaariin (ks. Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 37).

Tiedusteltaessa toivottua lomaseuraa 12-vuotiaat varhaismurrosikäiset mainitsivat useimmiten oman perheen / perheenjäsenen (28 mainintaa) ja toiseksi yleisimmin ystävät / kaverit (25 mainintaa). Suhteellisen suuri halukkuus viettää lomaa myös kotona viestittää siitä, mikä tämänikäiselle lapselle on lopulta tärkeää: kavereiden seura paikkakunnalla (ks. Nupponen & Telama 1998, 27, 165) ja yhteinen kiireetön aika oman perheen kanssa (ks. Innanen 2001). Tämän tutkimuksen tulosten mukaan lapset odottavat loman sisällöltä siis samoja asioita kuin mitä työikäinen väestökin (ks. Koivusilta & Sillanpää 1989, 50 - 54) lomaltaan eniten odottaa: ystävien, perheen ja sukulaisten seuraa sekä vaihtelua elämään. Loman toiminnalliseksi sisällöksi ei välttämättä kaivattu mitään erikoista. Omalla paikkakunnalla vietetyn loman toivottua sisältöä oli esimerkiksi television katselu, päiväkäynti lähikaupungissa ostoksilla tai rauhallinen yhdessäolo isän kanssa puuhastellen ja jutustellen mökillä (vrt. Salmi ym. 1998, 44 - 45). Ehkäpä yhteinen arkinen puuhastelu toi oppilaille kaivattua läheisyyttä ja turvallisuutta. Innasen (2001) mukaan monet lukioikäisten vanhemmista kertomat muistot olivatkin näennäisesti triviaaleja. Tärkeintä niissä oli vanhempien lapselleen jakama kiireetön huomio.

Koululaisten monet vaihtoehtoiset lomatoiveet osoittavat, että mukava loma on sisältöään joustava. Lapset ymmärtävät kalliiden lomamuotojen, kuten viikon etelänmatkan olevan lapsiperheelle niin suuri taloudellinen meno, ettei se ole kaikille mahdollista. Lapsiperheille suunnatut rakennetut kohteet esiintyivät vain muutamassa kirjoitelmassa. Koululaiset ovat siis kaiki samaa mieltä Selänniemen (1996, 229 - 230) kanssa siitä, että aitoon arjesta poikkeavaan elämykseen niitä ei välttämättä tarvita. Lomalla ei myöskään haluttu olla erityisen liikunnallisia, mikä viittaa aikaisempiin tutkimustuloksiin koululaisten liikunnan harrastamisen vähäisyydestä (ks. URL:<http://www.sydanliitto.fi/jarjesto/tiedotus/lehti/rimpela.html>.15.1.2002). Toivottu lomaliikunta oli yleensä leppoisaa ja kiireetöntä yhdessäoloa, uintia tai laskettelu mukavassa seurassa. Koululaiset voivat kokea arjen suorittamisen niin, että he haluavat harrastusaikatauluistakin lomaa.

Suurin osa oppilaista halusi siis lomallaan tehdä matkan. Tarkasteltaessa koululaisten matkailumotiiveja (ks. McIntosh & Goeldner 1986) *fyysiset tekijät* perustuivat henkiseen ja ruumiilliseen virkistykseen, huvitteluun ja urheilusta lähinnä uintiin ja lasketteluun. Esimerkiksi ”*kylpylässä voisi uida niin, että kouluasiat unohduttavat*”. Lapsen koulunkäynti on työtä siinä missä aikuisen palkkatyökin. Useimmat koululaiset halusivat varata loman viimeisen viikonlopun kotonaoloon ja koulutyöhön valmistautumiseen. Halu nähdä ja tietää enemmän kulttuureista, eli *kulttuuritekijät* esiintyivät myöskin oppilaiden kirjoitelmissa, mutta harvemmin kuin fyysiset tekijät. Selvimmin kirjoitelmissa näkyivät fyysisten tekijöiden ohella *ihmisten väliset tekijät*. Lomalla halutaan olla itselle tärkeiden ihmisten kanssa ja lomamatkalla halutaan myös mahdollisesti solmia uusia ystävyysuhteita. Epämieluisin lomaviettotapa onkin viettää lomaa yksin (29 % vastaajista). Muutamissa lasten kirjoitelmissa näkyivät myös *status- ja arvostustekijät*, jotka tosin vaikuttavat enemmän aikuisten maailmassa. Lasten jakaantuessa yhteiskunnassamme yhä enemmän niin sanottuihin hyvin ja huonosti toimeentulevien perheiden lapsiin näkyy perheiden varallisuus myös lasten vapaa-ajassa. Varhaisnuoret ymmärtävät, että matkustaminen on hyvin toimeentulevien vapaa-ajan viihdettä, josta vähävaraiset jäävät paitsi.

Arkea pidetään usein tylsänä. Kun siihen liittyy kiire ja henkilökohtaiset huolet, on ymmärrettävää, että joissakin oppilaiden kirjoitelmissa esiintyi pakomotiivi. Jotkut oppilaat halusivat paeta ihmisten välistä vuorovaikutusympäristöään (esimerkiksi koulutovereita tai omaa perhettä) aivan kuin aikuisetkin omaa ihmisuuhdeympäristöään. Lomamatkan uskottiin tuottavan henkilökohtaisia palkintoja,

kuten lepoa ja rentoutumista ja toisaalta ihmiskontakteista, sosiaalisesta vuorovaikutuksesta saatavia palkintoja. (ks. Iso-Ahola 1982, 256 - 262.) Arjesta paon ohella (ks. Selänniemi 1996, 177) matkalle motivoi luonnollisesti se, että pääsee katsomaan paikkoja. Kuitenkin toivotuimman talviloman, etelänmatkan tuottamaan elämykseen (ks. Selänniemi 1996, 228 - 229) riittivät lapsille yksinkertaiset aistinautinnot: uinti lämpöisessä vedessä, auringonlämmön tunne iholla tai jäätelön syömisen tuoma mielihyvä kesähelteellä samaan tapaan kuin aikuisillekin.

Koululaiset viettivät talvilomaansa pääosin kotona kuten työikäinen suomalaisväestökin (Suomalaisten lomat... 1990, 20). Tosin koko loman viettäminen kotona, siinä määrin kuin tämän tutkimuksen koululaisilla havaittiin, on työikäisillä huomattavasti harvinaisempaa. Kotona lomaa vietetäänkin aiempien selvitysten mukaan useammin pienemmissä asutuskeskuksissa ja varsinkin, jos kotona on vähintään kaksi kouluikäistä lasta (Suomalaisten lomat... 1990, 22 - 23). Työläis- ja maanviljelijäperheiden lapset pääsevät siis harvemmin ulkomaanmatkoista nauttimaan. Tämän tutkimusjoukon matkat olivat yleensä vierailumatkoja sukulaisten luo, kuten lapsiperheiden ja muidenkin suomalaisten vapaa-ajanmatkat kotimaassa useimmiten ovat. Tulos on samansuuntainen myös seuraavasti: lapsiperheet tekevät vähemmän ulkomaanmatkoja kuin muut kotitaloudet, ulkomaanmatkat ovat useammin kestoaltaan lyhyitä ja ulkomaille matkustaminen on yleisempää suuremmista asutuskeskuksista (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 18 - 19, 30 - 31, 42 - 43). Ulkomaanmatkailua ei kohdejoukossa esiintynytäkään; ainoa matka tehtiin suomalaisten suosituimpaan kohtaan, Viroon (Suomalaisten matkailu 2000, 2001, 37). Toisaalta etelänmatkajien pitäisi Selänniemen (1996, 226) mukaan löytyä väestömäärään suhteutettuna useimmiten maakunnista ja pienemmistä kaupungeista.

Suurin osa lapsista sai mielestään viettää loman haluamallaan tavalla. Samanlainen havainto tehtiin myös Paajasen (2001, 66) tutkimuksessa, josta lisäksi ilmeni, että tyytymättömiä perheen lomien viettoon olivat varsinkin maaseudulla asuvat lapset. Tyytymättömyyttä selittänee pitkät matkat, vähäisemmät harrastusmahdollisuudet sekä se, että maaseudulla on enemmän matalasti koulutettuja vanhempia, jotka matkustavat vähemmän. Tässä tutkimuksessa kuudesluokkalaisten tyytymättömyyden aiheet liittyivät niihin asioihin, jotka tämänikäisille ovat tärkeimpiä: lomaseuraan ja vaihtelun puutteeseen. Vaihtelun puutetta selittää tavallisesti se, että perheellä ei ole riittävästi rahaa tai vanhemmat eivät pysty järjestämään lomaa samaan aikaan lapsensa kanssa. Verrattaessa oppilaiden toiveita ja toteutunutta loman-

viettoa tutkijan näkökulmasta havaitaan, ettei lomaa vietetty aivan toivomusten mukaisesti. Maalaislapset viettivät lomaviikkonsa pääsääntöisesti omalla paikkakunnalla, kun taas toivomuksissa yleensä mainittiin ympäristönvaihdos ja useimmiten ulkomaanmatka.

7.2 Tutkimuksen arviointia ja jatkotutkimusmahdollisuuksia

Tutkimuksessa selvitettiin kahta asiaa: kuinka maaseudun yksittäisen koulun varhaisnuoret haluavat viettää koulun talvilomansa ja toisaalta, kuinka helmimaaliskuulle ajoittuva talvilomaviikko oli vietetty. Tämä rinnakkain asettelu johtaa lopulta kysymykseen, oliko lomavietto oppilaiden toiveiden mukaista. Tätä kysyttiin heiltä itseltään. Lomatoiveita koskevassa selvityksessä onnistuttiin melko hyvin. Kahden tutkimusmenetelmän, kirjoitelman ja kyselylomakkeen käyttö lisäsi tutkimuksen validiutta. Vietettyä lomaa selvitettiin pelkällä kyselylomakkeella. Kyselylomakkeen kysymykset ymmärrettiin suhteellisen hyvin ja vastauskatoa oli vain vähän. Tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä, sillä tutkimus käsittää vain yhden pienen 7000 asukkaan maaseutukoulun 45 oppilasta. Tutkimusta voidaan pitää kuitenkin suuntaa-antavana etenkin maaseudun lasten lomatoiveiden osalta.

Tutkimuksen kohteena oli siis kaksi asiaa ja jälkeensä tarkasteltuna olisi ollut ehkä viisaampaa keskittyä vain yhteen, eli lomatoiveisiin. Oppilaiden kirjoitelmat olivat melko luettelomaisia, eikä niistä saatu laadullista aineistoa siinä määrin kuin oli tarkoitus. Antamalla oppilaille vaihtoehtoisia kirjoitelman aiheita olisi luultavasti saatu sisällöllisesti rikkaampi aineisto. Motivoiva vaihtoehtoinen kirjoitelman aihe olisi voinut olla esimerkiksi ”Unelmieni talviloma”, jolloin keskittymällä yhdenlaiseen lomaviettoon lomaviikon sisältöä olisi kuvattu enemmän lineaarisesti etenevänä tapahtumana, eikä sekamelskana, kuten nyt tapahtui joissakin kirjoitelmissa. Toisaalta tällainen kirjoitelma olisi voinut muodostua epärealistiseksi, mitä pyrittiin välttämään. Useimmat kuudesluokkalaiset ilmaisevat itseään kirjallisesti hyvin, mikä näkyikin kirjoitelmissa. Loma on ihmiselle useimmiten myönteinen asia, jonka voi ajatella jo sinänsä olevan varhaisnuorelle läheinen ja motivoiva aihe. Joillekin kirjoittaminen on kuitenkin vaikeaa tai muuten vastenmielistä, mikä näkyy siinä, että tuotos jää lyhyeksi. Osalla kirjoittamiseen saattoi vaikuttaa myös se, että loma oli jo ajallisesti takanapäin. Lähitulevaisuuden loma odotuksineen olisi saattanut olla oppilaille motivoivampi vaihtoehto.

Vietetyn loman ajankäytöllinen selvittäminen olisi vaatinut oppilailta ajankäyttöpäiväkirjojen pitämistä, johon kukaan oppilas olisi tuskin lomallaan suostunut. Koska talviloma oli tutkimusta tehdessä jo takanapäin, tutkimuksessa tyydyttiin siihen, mitä oppilaat itse muistivat tai kertoivat. Toisaalta muistamiseen perustuva lähestymistapa on useimpien lomanviettoa koskevien alakysymysten osalta varsin riittävä. Lomaviiikon pääasiallista toiminnallista sisältöä koskeva tarkastelu saattoi jäädä hiukan suurpiirteiseksi. Tutkimustulokseksi saatiin, että loman toiminnallisessa sisällössä korostuivat passiiviset toiminnot ja sosiaalisuus, mikä toisaalta varmaan pitääkin paikkansa. Niemen ja Pääkkösen tutkimuksen (1989, 43) mukaan suomalaisten vapaa-ajasta eniten, 29 % kuluu television katseluun. Toiseksi eniten (23 %) aikaa kuluu sosiaaliin kanssakäymiseen. Harrastukset vievät vain 7 % suomalaisten vapaa-ajasta. Samoin kysymys ”Saitko tänä vuonna viettää talviloman haluamallasi tavalla?” saattoi olla hieman kyseenalainen, koska valittavana oli vain kaksi vaihtoehtoa (”kyllä” tai ”ei”). Tutkijana huomioni kiinnittyi siihen, oliko lomanvietto ollut sisällöllisesti oppilaille vapaaehtoisia. Pääosa oppilaista oli kuitenkin sitä mieltä, että äskeistä lomaa oli vietetty itse haluamallaan tavalla.

Tutkimusaiheen merkittävyyttä puoltaa se, että lomaa koululaisten vapaa-ajan osa-alueena ei ole tutkittu Suomessa juuri ollenkaan. Kansainvälisiä tutkimuksia ei myöskään löytynyt. Lomanvietossa tulisi lähteä myös lapsen tarpeista. Taloudellisesti hyvin toimeentulevissa perheissä on usein kysymys arvovalinnoista. Antavatko vanhemmat lapselleen lopulta sitä, mitä he usein eniten kaipaavat? Siis lämmintä ja kiireetöntä yhdessäoloa. Ylin tuloluokka on koululaisten talviloman aikaan lomalla useammin kuin alin tuloluokka (Suomalaisten lomat...1990, 17 - 18), joten näyttää siltä, että hyvin toimeentulevien isien ja äitien on helpompi saada loma samaan aikaan lapsensa kanssa. Perheen yhteisen vapaa-ajan ollessa vähissä ne perheet, jotka kykenevät, panostavat yhteisiin lomiin entistä enemmän.

Valitettavasti ne monet ristiriitojen ja usein taloudellisten ongelmien keskellä elävät lapset, jotka lomavirkistystä eniten tarvitsisivat, jäävät sitä ilman. Mitä epätydyttävämmät ovat lapsen arkielämän olosuhteet, sitä enemmän korostuu ympäristön vaihdoksen merkitys. Ahtaalla elävät lapsiperheet kaipaavat yhteiskunnan tukea. Sosiaalisella lomatoiminnalla, muun muassa tuetuilla lomilla voidaan vahvistaa perhekeskeisyyttä ja suoda virikkeitä ja lepoa koko perheelle uudessa ympäristössä. Lomat eivät ole vain hupitoimintaa, vaan myös lastensuojelun avohuoltoa ja ennaltaehkäisevää työtä, jolla on myös lapsen koulunkäyntiä tukeva merkitys.

Näin tärkeässä asiassa yhteiskunnan ei siis tulisi säästää. Monet lapsiperheet eivät selvästikään voi hyvin. Tästä hyvänä osoituksena on muun muassa eduskunnan väliskysymys 27.11.2001, jossa osoitettiin huoli lasten ja lapsiperheiden asemasta. Henkinen ja fyysinen hyvinvointi on kaiken oppimisen perusta niin aikuiselle kuin lapsellekin.

Lasten lomaa olisi mielenkiintoista tutkia myös vanhempien näkökulmasta. Selvästikin vanhempien työajat aiheuttavat ongelmia lasten lomajärjestelyissä. Olisi tarpeellista selvittää, missä määrin työssäkäyvät vanhemmat pystyvät järjestämään loma-aikansa niin, että he voivat viettää yhteistä lomaa lapsensa kanssa. Pystyvätkö vanhemmat mielestään tarjoamaan lapselleen virkistystä ja iloa loman aikana? Loma sinänsä on selvästi lapselle mieluinen, mutta aiheuttavatko vanhempien työ, kiire tai muut vastaavat tekijät lapselle kielteisiä kokemuksia?

Jatkotutkimuksena voisi myös vertailla 12-vuotiaiden maalaislasten ja kaupunkilaislasten lomatoiveita: missä määrin he haluavat lomalta samoja asioita ja missä määrin toivomukset poikkeavat. Lomatoiveita voitaisiin tarkastella myös kouluista perhetaustaa vasten.

*Onni on seisake liian vähän ja liian paljon välillä.
(Channing Pollock)*

LÄHTEET:

- Aho, L. 1987. Lapsi, luonto ja kasvatus. Porvoo: WSOY.
- Aho, S. (toim.) 1994. Matkailun vetovoimatekijät tutkimuskohteina. Esipuhe. Oulun yliopisto. Pohjois-Suomen tutkimuslaitos.
- Alanen, L. & Bardy, M. 1990. Lapsuuden aika ja lasten paikka. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 12. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Anttila, P. 1996. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Jyväskylä: Gummerus.
- Cohen, L. & Manion, L. 1995. Research methods on education. 4. painos. London: Routledge.
- Crain, W. 1992. Theories of development. 3. painos. New Jersey: Prentice-Hall.
- Denzin, N. K. & Lincoln Y. S. (toim.) 1994. Handbook of qualitative research. CA: Sage.
- Dumazedier, J. 1967. Toward a society of leisure. Käänt. S. E. McClure. New York: The Free Press.
- Erikson, E. 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. Suom. E. Huttunen. 2. tark. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Halttunen, T. 1999. ”Tarttis pärjätä ittekki”. Toimeentulotuki ja lapsiperheiden taloudellinen selviäminen laman jälkeisessä Suomessa. Väestötutkimuslaitoksen julkaisuja D 35. Helsinki.
- Heikkinen, K. (toim.) 1986. Kymmenen esseetä elämäntavasta. Lahti: Yleisradio.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Innanen, M. 2001. Isyys ja äitiys nuorten kertomana – Lukiolaisten tyttöjen ja poikien kirjoituksia. Research Reports on Sport and Health 130. Jyväskylä: LIKES.
- Iso-Ahola, S. 1982. Toward a social psychological theory of tourism motivation: a rejoinder. Annals of tourism research 9 (1), 256 - 262.
- Jarasto, P. & Sinervo, N. 1998. Kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: Gummerus.
- Jyrkämä, J. 1986. Nuoret sivuraiteille? Nuorisosta, syrjäytymisestä, yhteiskunnasta. Teoksessa A. Mikkola (toim.), 37 - 58.

- Järvelä, M. 1994. Elämäntavan näkökulma kulttuurin muutoksen tulkinassa. Teoksessa J. Kupiainen & E. Levänen (toim.), Johdanto.
- Järviluoma, J. 1994. Matkailun työntö- ja vetovoimatekijät ja niiden heijastuminen lomakohteen valintaan. Teoksessa S. Aho (toim.), 31 - 48.
- Kannas, L. & Rimpelä, A. (toim.) 1990. Terveyskasvatuksen vuosikirja 1989. Lääkintöhallituksen julkaisuja 16. Tampere.
- Kartovaara, L. & Sauli, H. 2000. Suomalainen lapsi. Väestö 2000:7. Helsinki: Tilastokeskus.
- Kemppainen, M. 1982. Lapsi, perhe ja loma. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Kinnunen, U., Loikkanen, E. & Mauno S. 1995. Työn ja perheen vuorovaikutus: Ongelmien yleisyys, syyt ja seuraukset. Jyväskylän yliopisto. Perhetutkimusyksikkö. Julkaisuja 5.
- Kinnunen, U., Nätti, J., Happonen, M., Kalliolahti, M., Kelhämä, A. & Mauno, S. 2000. Kokemuksia työstä ja perheestä laman jälkeisessä Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Perhetutkimusyksikkö. Julkaisuja 12.
- Koivusilta, L. 1991. Työikäisten lomasuunnitelmien toteutuminen. Teoksessa Loma ja hyvinvointi: tutkimuksia 4 - 6, 100 - 188.
- Koivusilta, L. & Sillanpää, M. 1989. Loma ja hyvinvointi. Osa I. Loman ja elämänhallinnan välisistä yhteyksistä. Terveiden edistäminen. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Tutkimuksia 1. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Koivusilta, L., Sillanpää, M. & Suominen, S. 1989. Loma ja hyvinvointi. Osa II. Loman ja terveydentilan välisistä vuorovaikutuksista. Terveiden edistäminen. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Tutkimuksia 2. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Koivusilta, L. & Sillanpää, M. 1991a. Perheen elämäntilanteen merkitys lomaviettosuunnitelmille. Teoksessa Loma ja hyvinvointi: tutkimuksia 4 - 6, 1 - 99.
- Koivusilta, L. & Sillanpää, M. 1991b. Suomalainen nuori lomailijana. Teoksessa Loma ja hyvinvointi: tutkimuksia 4 - 6, 189 - 258.
- Kojo, E. 1977. Peruskoulun kesäloma opettajan, oppilaan ja huoltajan kannalta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Krohn, A. 1991. Elämän lomassa: Suomalaisen loman historiaa. Helsinki: Lomaliitto.
- Kupiainen, J. & Levänen, E. (toim.) 1994. Kulttuurintutkimus. Tietolipas 130. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Kuukasjärvi, J. 1995. Mitä lapset odottavat lomalta? Haaga Instituutin julkaisuja 3. Helsinki.
- Kuukasjärvi, J. 1996. Mitä lapset odottavat lomalta? Kotitalous 2, 29 - 30.
- Lehto, A.-M., & Sutela, H. 1998. Tehokas, tehokkaampi, uupunut. Työolotutkimusten tuloksia 1977 - 1997. Työmarkkinat 1998:12. Helsinki: Tilastokeskus.
- Loma ja hyvinvointi: tutkimuksia 4 - 6. 1991. Sosiaali- ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen raportteja 26. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- McIntosh, R., & Goeldner, C. 1986. Tourism: principles, practices, philosophies. New York: John Wiley & Sons.
- Mikkola, A. (toim.) 1986. Suomalaista nuorisotutkimusta – Tutkijoiden puheenvuoroja. Kansalaiskasvatuksen keskus ry. Tutkimuksia ja selvityksiä 1.
- Niemi, I. & Pääkkönen, H. 1989. Ajankäytön muutokset 1980-luvulla. Tutkimuksia 153. Helsinki: Tilastokeskus.
- Niemi, I., Pääkkönen, H., Rajaniemi, V., Laaksonen, S. & Lauri, J. 1991. Vuotuinen ajankäyttö. Ajankäyttötutkimuksen 1987 - 88 taulukot. Tutkimuksia 183 B. Helsinki: Tilastokeskus.
- Niemi, I. & Pääkkönen, H. 1992. Vuotuinen ajankäyttö. Tutkimuksia 183. Helsinki: Tilastokeskus.
- Nupponen, H. & Telama, R. 1998. Liikunta ja liikunnallisuus osana 11 - 16 -vuotiaiden eurooppalaisten nuorten elämäntapaa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Liikuntakasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus. Julkaisuja 1. Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Onikki, E. & Ranta, H. (toim.) 2000. Suomen laki II. Helsinki: Kauppakaari Oyj.
- Paajanen, P. 2001. Perhebarometri 2001. Lapsen vapaa-aika huoltajan silmin. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E12. Helsinki.
- Parker, S. 1976. The sociology of leisure. London: George Allen & Unwin.
- Perheet 1999. 2000. Väestö 2000:12. Helsinki: Tilastokeskus.
- Piaget, J. 1988. Lapsi maailmansa rakentajana. Suom. S. Palmgren. Porvoo: WSOY.
- Quimby, D. 1994. It's memories, not presents that make a difference. Schools in the middle 4 (2), 20 - 21.
- Reuna, V. 1998. Perhebarometri 1998. Vastuu perheen arjessa. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E 4. Helsinki.
- Reuna, V. 1999. Perhebarometri 1999. Vanhemmuutta toteuttamassa. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E7. Helsinki.

- Roos, J. P. 1985. Elämäntapaa etsimässä. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Roos, J. P. 1986. Elämäntapateoriat ja suomalainen elämäntapa. Teoksessa Heikkinen, K. (toim.), 33 - 76.
- Rousu, S. & Strandström, M. (toim.) 1998. Näkökulmia lapsipolitiikkaan – Suomen Kuntaliiton lapsipoliittisen ohjelman valmisteluun liittyvä taustamuistio. Helsinki: Suomen Kuntaliiton paino.
- Salmi, M., Huttunen, J. & Yli-Pietilä, P. 1998. Lapset ja lama. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 1996. Raportteja 197. 1. lisäpainos. Jyväskylä: Gummerus.
- Selänniemi, T. 1996. Matka ikuiseen kesään. Kulttuuriantropologinen näkökulma suomalaisten etelänmatkailuun. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 649. Helsinki.
- Sipilä, J. 1979. Sosiaalisten ongelmien synty ja lievittäminen. Helsinki: WSOY.
- Stake, R. E. 1994. Case Studies. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.), 236 - 247.
- Suomalainen perhe. 1995. Väestö 1994:5. 2. painos. Helsinki: Tilastokeskus.
- Suomalaisten lomat ja vapaa-ajan matkat 1989. 1990. Matkailunedistämiskeskuksen julkaisuja A:68. Helsinki.
- Suomalaisten matkailu 2000. 2001. Liikenne ja matkailu 2001:9. Helsinki: Tilastokeskus.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988. Tapaustutkimus kasvatustieteessä. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Tutkimuksia 51.
- Urponen, H. & Urponen, K. 1989. Vapaa-aika vai vapaa aika? Haasteita terveyskasvatukselle. Teoksessa L. Kannas & A. Rimpelä (toim.), 53 - 60.
- Veikkola, E.-S. & Lehtiniemi, A. 1994. Naiset ja miehet Suomessa 1994. Elinolot 1994:2. Helsinki: Tilastokeskus.
- Vuoristo, K.-V. 1998. Matkailun muodot. 1. painos. Porvoo: WSOY.
- Zeijl, E., Poel, Y., Bois-Reymond, M., Ravesloot, J. & Meulman, J. 2000. The role of parents and peers in the leisure activities of young adolescents. Journal of leisure research 32 (3rd quarter) 1 - 22.

INTERNETLÄHTEET:

URL: http://stat.fi/tk/el/kva_vapaa-aika.html. 12.10.2001

URL: http://w3.verkkouutiset.fi/arkisto/Arkisto_1998/17.heinakuu/STRE2798.HTM.
10.5.2001

URL: <http://www.medivire.fi/ajankohtainen/13.htm>. 23.2.2001

URL: <http://www.stakes.fi/me/lapset/lastensu2.html>. 12.1.2002

URL: <http://www.sydanliitto.fi/jarjesto/tiedotus/lehti/rimpela.html>. 15.1.2002

URL: <http://www.unicef.fi>. 15.2.2002

Liite 1: Kyselylomake

Nimi _____

Luokka _____

1. Harrastuksiani ovat: _____
2. Perheeseeni kuuluvat: _____
(luettele perheenjäsenet)
3. Missä vietit tänä vuonna viikon talviloman? (rastita yksi vaihtoehto)
 ___ pääosin kotona (kyläilin/sukuloin vain Kangasniemellä tai kävin päiväkäynnillä lähikaupungeissa)
 ___ osan kotona, osan matkoilla
 ___ koko viikon matkoilla
4. Jos olit matkoilla, millaisen matkan teit? (rastita)
 ___ olin kotimaassa lyhyellä matkalla (1-3 yötä) maksullisessa majoituksessa missä? _____
 ___ olin kotimaassa pitkällä matkalla (vähintään 4 yötä) maksullisessa majoituksessa missä? _____
 ___ olin vierailulla sukulaisten tai tuttavien luona (esim. mummolassa) toisella paikkakunnalla _____ (1-3 yötä) _____ (vähintään 4 yötä)
 ___ olin omalla mökillä (talviasuttava mökki) _____ (1-3 yötä) _____ (vähintään 4 yötä)
 ___ olin ulkomaanmatkalla, missä? _____ (1-3 yötä) _____ (vähintään 4 yötä)
 ___ olin risteilyllä (yövyin vain laivalla)
5. Keiden kanssa pääasiassa vietit talvilomasi? (rastita yksi vaihtoehto)
 ___ perheenjäsenten kanssa. Keiden? _____
 ___ isovanhempien kanssa
 ___ muiden sukulaisten kanssa
 ___ ystävien / kavereiden kanssa
 ___ yksin
6. Mikä seuraavista kohdista luonnehtii parhaiten tämänvuotista talvilomanviettoasi? Numeroi kohdat a, b, c ja d:
 1= kuvaa parhaiten lomaviikon ajankäyttöäni
 2= kuvaa toiseksi parhaiten
 3= kolmanneksi parhaiten
 4= kuvaa vähiten lomaviikon ajankäyttöäni
- ___ a) Katselin TV:tä tai videoita, pelasin itsekseni video/tietokonepelejä, surffailin internetissä, kuuntelin musiikkia tai luokelin kirjoja ja lehtiä
- ___ b) Tapasin kavereita, kävin juhlissa, ”shoppailin” tai kävin elokuvissa jne.
- ___ c) Harrastin liikuntaa
- ___ d) Ansaitsin rahaa, autoin kotitöissä tai tein muuta työtä
- Jos mikään edellisistä kohdista ei mielestäsi anna oikeaa kuvaa lomaviikon ajankäytöstäsi, kirjoita seuraavalle sivulle miten vietit lomaviikkosi. →

_____ (jatkuu)

7. Saitko tänä vuonna viettää talvilomasi haluamallasi tavalla? (jatkuu)
 ___ kyllä **Jos vastasit ”kyllä”, siirry suoraan kysymykseen 10.**
 ___ en **Vastaa omin sanoin kysymyksiin 8 ja 9.**

8. Jos vastasit ”en” kysymykseen 7, mikä tai mitkä asiat vaikuttivat siihen, ettet saanut viettää lomaasi haluamallasi tavalla?

9. Jos et saanut viettää lomaasi haluamallasi tavalla, miten olisit sen halunnut viettää?

Kaikki vastaavat seuraaviin kysymyksiin 10 - 12.

10. Miten haluaisit talvilomasi viettää? Valitse viisi mieluisinta vaihtoehtoa ja kirjoita ne viivoille. Numero 1 on mieluisin, numero 5 on viidenneksi mieluisin vaihtoehto.

1. _____
 2. _____
 3. _____
 4. _____
 5. _____

11. Kenen kanssa haluaisit lomasi mieluiten viettää?

12. Miten et haluaisi missään tapauksessa lomaasi viettää? Perustele.

Liite 2: Tutkimuslupa

HYVÄ KOTIVÄKI!

Olen Jyväskylän yliopiston OKL:n opiskelija ja teen kasvatustieteen pro gradu -työtä aiheesta **koululaisten lomavietto / lomatoiveet**. Teen tutkimukseni 6A ja 6B – luokissa (yht. 45 opp.). Aineiston keruu tapahtuu yhden oppitunnin aikana niin, että oppilaat kirjoittavat kirjoitelman. Tutkimuksella on jo rehtorin lupa. Nyt tarvitsisin vielä teidän suostumukseenne, jotta tyttärenne / poikanne voisi osallistua tutkimukseeni. Toivon, että kaikki oppilaat saisivat kotoa luvan. Lähettäisittekö ystävällisesti tämän lomakkeen täytettynä oppilaan mukana koululle mahdollisimman pian.

KIITOS AVUSTANNE JA MUKAVAA KEVÄÄN JATKOA TEILLE!

YST. TERV: MINNA SALO

MATKAILUVIRKAILIJA, LUOKANOPETTAJAOPISKELIJA

(oppilaan etu- ja sukunimi)

(luokka)

(huoltajan allekirjoitus)

SAA OSALLISTUA / EI SAA OSALLISTUA TUTKIMUKSEEN (alleviivaa)

Liite 3: Oppilaiden lomaviettotoiveet

1. ulkomaille, sukulaisille, kotona, kavereiden kanssa, matkustella ympäri Suomea
2. siskon kanssa, koko perheen kanssa, kavereiden kanssa laskettelemassa, poikaystävänsä kanssa, ulkomailla
3. hoitaa eläimiä, veljen/siskon luona, kaupunkiin ostoksille, kavereiden kanssa, -
4. ulkomailla (Espanjassa), kavereiden kanssa, harrastuksien parissa (liikunta), olen siskoni kanssa, olen meidän koiran ja kahden kissan kanssa
5. lasketteluloma, ulkomaanmatka, ystäviensä kanssa, sukulaisten luona, perheen kanssa
6. serkkunsa kanssa, kavereiden kanssa, perheen kanssa, mummolassa, naapurin lasten kanssa
7. matkoilla ulkomailla, matkoilla kotimaassa, pikkuserkkujen luona, kummin luona, kotona/kavereiden luona
8. kavereiden kanssa, tätini ja serkkunsa kanssa, ulkomailla, lukemalla, kävisin Puumalassa kaverini luona
9. mennä ulkomaille, mennä uimahalliin, käydä mummolassa, mennä mökille, olla kotona
10. kotona, veljensä luona, kaverin luona Helsingissä, mummolassa, kaverini kanssa omalla paikkakunnalla
11. olla vanhempiensa kanssa, olla kavereiden kanssa, mennä kaverin luo yöksi, harrastaa liikuntaa, lähteä hiihtämään
12. ulkomailla, Lapissa, kylpylässä, mummolassa, omalla paikkakunnalla
13. kavereiden kanssa shoppailemalla/ potkulaudalla ajamassa, maalla, yksin nyhjöttämällä ja lepäämällä, pelaamalla tietokonetta, mieli maassa
14. pelata, kaverit, olla yksin, olla perheen kanssa, nukkua
15. harrastaa liikuntaa, mennä ulkomaille, olla kotona, olla kavereiden kanssa, mennä mökille
16. lähteä ulkomaille, olla kotimaassa reissussa, olla sukulaisten luona, kotona, mummolassa
17. kavereiden kanssa, sukulaisten kaupungissa, kotona, mökillä, ulkomailla
18. perheen kanssa, rentoutumalla, kyläilemällä, matkustamalla, liikkumalla
19. matkustaa johonkin, kavereiden kanssa, kotona, mummolassa, -
20. lähteä ulkomaille, risteily, Lapissa käynti, -, -
21. matkustella ympäri Suomea, käydä ulkomailla, sukulaisten luona, kavereiden kanssa, kotona
22. lähteä ulkomaille, olla kavereiden kanssa, uida, olla ulkona, kuunnella musiikkia
23. käydä ulkomailla, olla Suomessa, käydä ystäviensä kanssa jossain, olla serkkujen kanssa, olla kotona
24. bestiksen kanssa, kavereiden kanssa, tietokoneen seurassa, perheen kanssa, yksin
25. käydä matkoilla, olla kavereiden kanssa, olla perheen kanssa, -, olla kotona
26. mennä Puerto Ricoon, mennä Nizzaan, mennä risteilylle, olla mökillä, olla kotona
27. matkustamalla, käydä mummolassa, olla kotona, käydä kavereiden luona, olla yksin
28. kaupungissa, ystäviensä kanssa, nukkumalla, ulkomailla, perheeni
29. käydä kylpylässä, kaniensa kanssa, shoppailemalla, tehdä työtä, kotona oleminen

(jatkuu)

(jatkuu)

30. kotona, laivalla, Lapissa, muussa Suomessa, kaverilla
31. katsomalla TV:tä, lukea kirjoja ja lehtiä, käydä harrastuksissa, käydä mummolassa, tehdä kotitöitä
32. jossain kaupungissa, laskettelemassa, uimahallissa, kavereilla, mummolassa
33. ulkomailla, sukulaisten luona, lähikaupungissa, mummolassa, kotona
34. matkustelemalla, kavereiden kanssa, sukulaisten kanssa, kotona, koulussa
35. risteilyllä, laskettelemassa, kotona, jääkiekkohallilla, sairaalassa
36. pelata tietokoneella, olla veljeni kanssa, käydä lähikaupungeissa, tehdä työtä, tehdä läksyjä
37. aurinkoloma Teneriffalle, kaupunkimatka Roomaan, käydä Helsingissä, Lappiin, mennä veljeni luo Lappeenrantaan
38. sukulaisten kanssa, käydä muilla paikkakunnilla, urheilla, pelata tietokoneella, hiihtää
39. Kanariansaarilla, Espanjassa, laskettelemassa, lähikaupungissa, omalla paikkakunnalla
40. ulkomaanmatka, isän luona, kotona, mummolassa, sukulaisten luona
41. liikunta, kavereiden kanssa, sukulaisten kanssa, katsoa TV:tä, käydä kaupungeissa
42. olla kotona, matkustella Suomessa, olla kavereiden kanssa, olla ulkomailla, olla sukulaisissa
43. lähteä Kanarialle, laskettelemassa Ylläksellä, mennä jääkiekkoleirille, käydä eri kaupungeissa Suomessa, käydä risteilyllä
44. perheen kanssa, kavereiden kanssa, käydä matkoilla, tehdä kotitöitä, tehdä läksyjä
45. pitämällä hauskaa, mummolassa, mökillä, kotona, löhöilemällä

Liite 4: Epämieluisa lomanvietto

- yksin (13 mainintaa)
- ulkomailla/matkustamalla (5 mainintaa)
- kotona (6 mainintaa)
- kotipaikkakunnalla (2 mainintaa)
- tekemällä läksyjä tai kotitöitä (4 mainintaa)
- pelaamalla pelejä / katsomalla Tv:tä /löhöilemällä (2 mainintaa)
- kavereiden kanssa (1 maininta)
- koululuokan kanssa (1 maininta)
- leirillä, jossa ei tuttuja (1 maininta)
- ventovieraiden kanssa (1 maininta)
- tuntemattomassa maatalomajoituksessa (1 maininta)
- vihaamien ihmisten kanssa (1 maininta)
- kaupungissa isovanhempien luona jäykässä ilmapiirissä (1 maininta)
- lomalla ei olisi peliä (1 maininta)
- joutuisi käymään hammaslääkärissä (1 maininta)
- surullisesti (1 maininta)
- sairaalassa tai Venäjällä (1 maininta)
- aretissa omassa huoneessa (1 maininta)
- ei vastausta (1 kpl)